AIKALAINEN

1/64

AIKALAINEN 1/64

AIKALAINEN

päätoimittaja

Pentti Saarikoski

toimitussihteeri

Kyösti Suonio

julkaisija

Kulttuurityö ry

AIKALAINEN ilmestyy 8 kertaa vuodessa

Tilaushinnat v. 1964: koko vuosi 8 mk, puoli vuotta 5 mk

Toimituksen osoite: Simonkatu 8, Helsinki, puh. 646 559

Toimitus avoinna arkisin 12–14

Konttorin osoite: Kotkankatu 11, Helsinki, puh. 70 491, postisiirtotili 44 600

Tehtävien asettelua

Nuori unkarilainen fyysikko ja runoilija Lajos Maróti kertoo äskettäin julkaistussa artikkelissaan (The New Hungarian Quarterly, IV/1963) haastattelututkimuksesta, jossa hänen tarkoituksenaan oli tutkia toisaalta kirjailijoiden, taiteilijoiden, esteetikkojen yms. lunnontieteiden tuntemusta, toisaalta näiden tieteiden edustajien taiteiden tuntemusta.

Ensimmäiselle ryhmälle esitetyt kysymykset koskivat fysiikan, kemian, matematiikan, tähtitieteen, tieteiden historian, biologian keskeisimpiä ja yksinkertaisimpia tosiasioita, sellaisia jotka pitäisi jo kouluopetuksen perusteella tietää. Vastauksista oli yleensä noin puolet oikeita, mutta esimerkiksi sorvin rakenteen pystyi selvittämään ainoastaan 11 %, atomipommin periaatteen 10 % ja dieselmoottorin toiminnan 7 % haastatelluista. Sellaisista asioista kuin evoluutioteoriasta, suhteellisuusteoriasta ja kvanttiteoriasta ei kenelläkään ollut täsmällistä käsitystä.

Luonnontieteiden edustajia haastateltaessa ilmeni, että nämä eivät yleensä lainkaan olleet kiinnostuneita modernista taiteesta ja taiteen nykyisistä ongelmista vaan viihtyivät parhaiten klassikoiden seurassa.

Lajos Maróti toteaa tutkimuksensa tulosten johdosta:

”Me olemme todistamassa merkillepantavaa kehitystapahtumaa, joka saattaa johtaa hätkähdyttäviin tuloksiin: kulttuurin arvojenasteikon paloittumista, ihmisen kulttuuritietoisuuden pirstoutumista. Kykenemättä välttämään eriskummaista mutta silti olennaisen ilmaisevaa personifikaatiota haluaisin sanoa sitä kulttuurin jakomielitaudiksi.”

Taiteilijat, kirjailijat ja ns. humanististen alojen tutkijat, joita ennen muinoin pidettiin ihmisten kasvattajina ja opettajina, eivät enää tähän tehtävään kykene, koska he eivät tunne eivätkä ymmärrä sitä maailmaa, jossa me ihmiset elämme. He havaitsevat koko ajan ilmiöitä, joita he eivät täysin käsitä, ja kuten Maróti aivan oikein toteaa, tämä johtaa heidät neuvottomuuteen ja ahdistukseen. He alkavat suhtautua luonnontieteisiin ja niiden sovellutukseen, tekniikkaan, kuin johonkin yliluonnolliseen ilmiöön, jonka vain vihityt papit, näiden tieteiden harjoittajat tajuavat. He sanovat, ettei heidän asiansa olekaan toimia ihmisten kasvattajina ja opettajina, vaan heillä on omat alansa joita kehittämään he halua-

vat spesialisoitua samalla lailla kuin luonnontieteiden harjoittajat omiansa.

Ihmisten kasvattajien ja opettajien paikka jää siis avoimeksi; tälle paikalle kiiruhtavat ne joilla siihen on halua ja riittävästi auktoriteettia. Tiedemiehet, joihin ihmiset katsovat ylöspäin ja joiden sanaan he luottavat, pyrkivät siihen asemaan, joka aikaisemmin kuului taiteilijoille, kirjailijoille, ajattelijoille. Mutta kuten monta kertaa on saatu havaita, ei se että tiedemies on jonkin erikoisalan etevä tutkija suinkaan tee hänestä pätevää yhteiskunnan arvostelijaa ja rakentajaa. Useissa tapauksissa hän lankeaa epätarkoituksenmukaisten ja vanhentuneiden yhteiskunnallisten ja sivistyksellisten pyrkimysten ajajaksi.

Nykyisestä yhteiskunnasta ja kulttuurista puuttuu kasvattajia ja opettajia, teoreetikkoja joilla olisi kyllin laaja, tieteen tutkimustuloksiin pohjautuva kokonaisnäkemys kehityksestä ja sen suunnasta. Eikä tällaisen kokonaisnäkemyksen luominen yhden ihmisen voimin enää nykyisin ole mahdollistakaan; sen luomiseen tarvitaan kaikkien alojen edustajien hyvin suunniteltua ja ohjattua yhteistyötä. Yhteiskunnan ja kulttuurin edistys pysähtyy ja kääntyy taantumukseksi, jos etujoukko hajaantuu yksilöiksi, joista kukin yrittää valaista vain omaa pimeyttään, ilman minkäänlaista yhteyttä enempää toisiin etenejiin kuin jäljessätuleviinkaan.

*

Lajos Maróti osoittaa hänen ja eräiden muidenkin yhteiskuntakriitikoiden havaitsemaan hajaantumisilmiöön yksinkertaisen ja luultavasti oikean syntipukin: opetuslaitoksen. Se ei ole pystynyt täyttämään tehtäväänsä: opettamaan kasvaville yhteiskunnan jäsenille vuosituhansien saati sitten viimeisten vuosikymmenien aikana kerätyn tietämyksen alkeita niin, että ne olisivat jääneet oppilaiden pysyväksi omaisuudeksi ja maailmankatsomuksen rakennusainekseksi.

Jos Suomessa tehtäisiin samanlainen tutkimus kuin tämä jonka Maróti teki Unkarissa, eivät tulokset varmastikaan olisi sen ilahduttavampia. Suomalainen ylioppilas on parin vuoden kuluttua ylioppilaaksitulostaan unohtanut lähestulkoon kaiken sen mitä hän koulussa oppi, lukuunottamatta tietenkään sitä alaa jota hän on ruvennut opiskelemaan. Medisiinari ei tiedä mitä tarkoittaa barokki tai mikä oli Pariisin kommuuni; kirjallisuuden opiskelijalla ei ole harmainta aavistustakaan kvanttiteoriasta tai genetiikasta; matematiikan opiskelija on täysin neuvoton jos häneltä kysytään miten Suomessa lait säädetään.

Jokainen tietää itsestään, miten tehotonta kouluopetus on; ja miten se on omiaan kasvattamaan passiivisia ja innottomia, vallitsevaan järjestykseen ja hallitsevaan ideologiaan tyytyviä, tietämättömiä kansalaisia. Ja yliopistoissa annettu ammattikasvatus ja tieteellinen koulutus täydentää pahan työn: koteloi ihmisen lopullisesti, sulkee ja eristää hänet omaan fakkiinsa, lokeroon.

On itsestään selvää, ettei kouluissa ja yliopistoissa annettavan opetuksen perinpohjainen, yhteiskunnallista edistystä palveleva uudistaminen ole mahdollista ennen kuin syvällisiä muutoksia on tapahtunut vallitsevassa järjestyksessä, hallitseva ideologia kuollut ja antanut paikkansa uudelle ideologialle ja uudelle teorialle.

*

Meidän aikamme tärkeitä prosesseja on ollut työväenliikkeen painostuksesta, työläisten joukkovoiman avulla aikaansaatu työväen elinehtojen huomattava paraneminen. Kun *Kommunistinen manifesti* vuonna 1848 ilmestyi, oli työviikko 75-tuntinen; nyt vaativat Suomen työläiset 40-tuntista työviikkoa, kehittyneimmän kapitalistisen maan, Yhdysvaltain työläiset 35-tuntista työviikkoa. Tämä merkitsee vapaa-ajan valtavaa lisääntymistä. Tänä päivänä työläiset eivät enää ole pelkkiä työläisiä, työn orjia, vaan ihmisiä joilla on myös omaa aikaa, ihmisiä joiden ei tarvitse käyttää kaikkea energiaansa hengissä pysymiseen, elannon hankkimiseen itselleen ja perheelleen.

Työtätekevän väestön 'oman' ajan lisääntyminen on luonut ilmiön, jota on sanottu 'välikulttuuriksi' (*midcult*, Dwight MacDonald) tai 'massan kulttuuriksi' (*cultura di massa*, Enrico Fulchignoni). Tällä tarkoitetaan kaikkea lehdistön, radion, elokuvan, television, kirjankustantajien levittämää popularisoitua tiedettä ja taidetta ja muuta sellaista materiaalia, joka auttaa ihmisiä viettämään vapaa-aikansa ja jota tästä syystä sanotaan myös 'ajanvietteeksi'. Ajanvietteen, välikulttuurin, massan kulttuurin tuottaminen on niin huomattavaa taloudellista toimintaa, että on ruvettu puhumaan suorastaan 'ajanvieteteollisuudesta'. Tässä teollisuuden haarassa vaikuttavat tietenkin samat lait kuin muissakin, vastustamattomat taloudelliset lait; mutta samalla se on se teollisuuden haara, jota yhteiskunta pitää kenties parhaimpana itsesäilytyskeinonaan.

Me elämme kapitalistisessa talousjärjestelmässä, jota perustelevan porvarillisen filosofian, maailmankatsomuksellisen ajattelun säätelemää ns. ajanvieteteollisuus on. Se selittää tuotantonsa laadun kyllä kaupallisista näkökohdista lähtien, mutta virheellisesti ja harhaanjohtavasti: että muka ainoastaan sellainen ja sellainen ajanviete menee kaupaksi; että tuottaja on yleisön tarpeiden tyydyttäjä, asiakkaittensa palvelija, joka ei voi loukata yleisön, asiakkaiden makua ja tottumuksia. Ikään kuin ajanvieteteollisuutta hallitsevat huijarit ja kyynikot eivät tietäisi, miten helposti tarpeita voidaan luoda ja maku ohjata toivottuun suuntaan yhteiskunnassa, jolla ei ole ohjelmaa ja joka ei tiedä kehityksensä suuntaa.

Tarpeet luodaan sellaisiksi ja yleisön, asiakkaiden, ostajien maku ohjataan niin, ettei yhteiskunnassa tapahtuisi muutoksia jotka vaarantaisivat kapitalistisen talousjärjestelmän säilymisen; jotka kaivavat perustaa porvarillisen filosofian alta; jotka sumentavat ajanvieteteollisuuden omistajien tulevaisuuden näköalat.

Yhteiskunnan ja kulttuurin on rakennuttava kokonaisuudeksi, organismiksi joka ikään kuin hengittää yhteen suuntaan; jossa eri tendenssit, eri pyrkimykset ovat samansuuntaisia.

Ilman kokonaisnäkemystä, ilman hyvin suunniteltua ja ohjattua yhteistyötä ei yhteiskunnasta ja kulttuurista voi tällaista organismia tulla.

*

Sotasokeiden Keskusliiton sihteeri Kaarlo Virkki kirjoittaa (Sokeiden joulu 1963):

"Me kannamme murhetta Aasian, Afrikan ja Etelä-Amerikan kansoista, koska näiltä puuttuu lukemisen mahdollisuus ja taitokin. Mutta me unohdamme helposti oman kansamme sen osan – sokeat – jonka lukukysymys muodostaa lähes yhtä vaikean pulman kuin ns. kehitysmaiden vastaava ongelma."

Tietenkin on tehtävä kaikki mahdollinen jotta sokeat saisivat käyttöönsä sekä magnetofoninauhalle tai äänilevylle luettuja kirjoja että Braillen systeemiin tehtyjä kohokirjaimin painettuja kirjoja; mutta silti on väärin ja harkitsematonta yrittää kieltää ns. kehitysmaiden vuoksi kannetun 'murheen' oikeutus ja moraalinen arvo osoittamalla oman maan murheenaiheita. Niin rikkaassa maassa kuin Suomessa on opittava ajattelemaan kansainvälisesti, opittava ymmärtämään että kansallinen itsesuojelu ja isänmaallisuus nykyisin on jotakin muuta kuin sulkeutumista omien rajojen sisälle ja keräytymistä omien ongelmien ääreen. Maailmassa on 10 miljoonaa sokeaa; monia kymmeniä kertoja enemmän on maailmassa analfebeetteja, lukutaidottomia, jotka rikkaiden ja rahan valtikkaa pitelevien kansojen, länsimaisen sivistyksen kantajien – myös Suomen – harjoittama taloudellinen ja muu riisto on jättänyt kulttuurin saavutuksista osattomiksi; nämä sadat miljoonat ovat heränneet vaatimaan osaansa. Sitä niiltä on turha koettaa kieltää millään tekosyyllä. Parempi on antaa ennen kuin otetaan.

Nykyisen maailman ymmärtäminen ei ole mahdollista ellei sitä nähdä kokonaisuutena, jossa jokainen tapahtuma vaikuttaa jokaiseen tapahtumaan; jossa mikään maa ei ole autonominen, omalakisensa.

*

Sodan jälkeen oli politiikan suunnan Suomessa muututtava, uusien miesten noustava maan johtoon. Tämä vallan siirtyminen ei kuitenkaan ulottunut joka paikkaan eikä politiikan kaikille alueille. Varsinkin sillä elämän ja yhteiskunnan saralla jota konservatiivinen ajattelu väittää epäpoliittiseksi, nimittäin kulttuuripolitiikassa, säilyttivät vanhat miehet yleensä asemansa.

Sodan ja sotaan johtaneen taantumuskauden aikana oli kulttuurielämä maassamme päässyt pahasti rappeutumaan, ja olojen sitten hieman vapautuessa rynnisti sodanjälkeinen uusi sukupolvi kaikkin voimin ja kaikin innoin luovaan kulttuurityöhön. Se teki taidetta,

repi vanhaa ja rakensi uutta, keskusteli ja väitteli. Se arvosteli vanhempaa sukupolvea äreästi mutta jätti suosiolla kulttuurin hallinnon edelleen sen käsiin; johtopaikkojen tavoitteleminen tuntui halvalta, arvottomalta, silloin kun merkitseväksi koettua luovaa työtä oli niin paljon tehtävänä.

Se uudistuminen, joka suomalaisessa ulko- ja sisäpolitiikassa sodan jälkeen alkoi, pysähtyi puolitiehen ja edistys kääntyi taantumukseksi. Viime syksynä oli päästy niin pitkälle, että maassa oli puhtaasti porvarillinen hallitus, joka joulun alla korvattiin konservatiivisella virkamieshallituksella. Tämä kehitys on osoittanut, ettei poliittinen uudistuminen ja edistys voi jatkua ellei se leviä politiikan kaikille alueille, elleivät sitä tue radikaalit muutokset myös yhteiskunnan taloudellisessa rakenteessa ja kulttuurin koko järjestelmässä. Konservatiivien väite, jonka mukaan on olemassa aloja joita politiikka ei kosketa, aloja jotka 'puhtaudessaan' ja 'objektiivisuudessaan' ovat suorastaan politiikan vastakohta, ilmenee kerta kerralta vääräksi ja petolliseksi.

Helsingin yliopiston sosiologian professori Erik Allardt lopettaa erään viimesyksyisen artikkelinsa (Nya Argus, 9/1963) juuri tähän konservatiivien väitteeseen kun hän kirjoittaa:

"Hyvin toimivan demokraattisen yhteiskunnan edellytyksiin kuuluu kansalaisten poliittinen valveutuneisuus. Mutta samaan aikaan on tärkeää pitää silmällä myös niitä tavoitteita, arvoja ja ihanteita, jotka leimaavat muita instituutioita ja elämänaloja. Jos me annamme niiden politisoitua, on massayhteiskunta tosiasia."

Sellaiset ihmiset, jotka sanovat itseään 'epäpoliittisiksi', näkevät politiikassa jonkinlaisen sienen, joka pyrkii leviämään ja levittämään myrkkyään yhä uusiin ja uusiin ihmiselämän turmeltumattomiin kohtiin. Nämä ihmiset eivät näe eivätkä haluakaan nähdä, että kaikki ne tavoitteet, arvot ja ihanteet, jotka tällä hetkellä erilaisia instituutioita ja elämänaloja leimaavat, ovat tämänhetkistä yhteiskuntaa vallitsevan filosofian läpimädättämiä; ne ovat tämänhetkistä yhteiskuntaa säilyttäviä tavoitteita, arvoja ja ihanteita. 'Epäpoliittiset' ihmiset pitävät yhteiskunnan säilyttämiseen tähtäävää toimintaa epäpoliittisena; yhteiskunnan rakentamiseen tähtäävää toimintaa he sanovat poliittiseksi toiminnaksi.

Se 'politisoituminen', josta Allardt puhuu, ei ole muuta kuin sitä että yhteiskunnan läpikotainen poliittinen luonne oivalletaan ja osoitetaan. Tämä käy tarpeelliseksi silloin kun yhteiskunnan säilyttämisen ja paikallaan pysyttämisen politiikkaa, konservatiivinen politiikka, tämä 'epäpolitiikka' on saattanut yhteiskunnan toimimattomaan ja mahoon tilaan. Silloin on saavuttu vaiheeseen, jossa yhteiskunnan säilyttämisestä on siirryttävä yhteiskunnan rakentamiseen. Uuden rakentaminen näille tonteille, jotka jo moneen kertaan on rakennettu, alkaa purkamisella.

Vanhan purkaminen voidaan tehdä suunnitelmattomasti, hävittämällä, räjäyttämällä. Tai se voidaan tehdä harkiten, niin että kaikki arvokas ja uuden rakentamiseen käyttökelpoinen otetaan talteen.

Toisissa tapauksissa edellinen, toisissa jälkimmäinen menetelmä on tarkoituksenmukaisempi ja taloudellisempi; kyllin nopea edistys, perinpohjainen muutos, vallankumous tarvitsee kumpaakin. Yhteiskuntaa rakentavien vallankumouksellisten voimien on edettävä leveänä rintamana. Jokainen tehtävä vaatii oman ratkaisunsa ja suorituksensa. Tärkeää on ettei minkään tehtävän kohdalla menetetä yhteyttä kokonaistehtävään, kokonaisratkaisuun, kokonaissuoritukseen; tärkeää on yhteys.

Mitä me tarkoitamme sanoessamme että kaikki on politiikkaa? Mitä meidän mielestämme on politiikka?

Me emme suinkaan tarkoita sitä, että jokaisella tieteellisellä teorialla, jokaisella tieteen väittämällä, jokaisella taideteoksella olisi poliittinen sisältönsä, joka voitaisiin osoittaa ja tarkasti sanoa. Me emme kuvittele, ettei kokonaan erilaisten järjestelmien, kokonaan erilaisten rakennusten tekemiseen voisi käyttää samoja elementtejä. Politiikka on kiistaa; kiistaa siitä kuinka nuo elementit on järjestettävä rakennukseksi ja järjestelmäksi. Kun katsomme asiaa tältä kannalta, on jokainen tieteellinen teoria, jokainen tieteen väittämä, jokainen taideteos nimenomaan poliittinen elementti. Rakennustyössä se joko hylätään tai otetaan käyttöön.

"Totuuden tiellä on monta estettä, ja politiikka on niistä pahimpia", sanoo professori Urpo Harva miettiessään suomalaisen sosialismin olemusta (Luotain, 4/1963).

Järkevän politiikan ja yhteiskunnan valistuneen rakentamisen tiellä on monta estettä, ja tyhmyys on niistä pahimpia.

*

Tässä kirjoituksessa on monta kertaa korostettu yhteyden ja yhteistyön merkitystä. Myöskään hyvää lehteä, yhteiskuntaa rakentavaa lehteä, vallankumouksellista lehteä ei synny ilman yhteyttä ja yhteistyötä.

Me etsimme yhteyttä ja kutsumme yhteistyöhön, rakentamaan yhteiskuntaa, tekemään vallankumousta.

Allen Ginsberg:

kaikki Omistavat! Omistavat! Omistavat! ovat hulluina vieraasta omaisuudesta ja omasta turmeltuvasta itseydestään!
ja heidän pitkät pääkirjoituksensa katsovat puusta kun etusivulta ryömii muurahaisten syömä kirkuva neekeri

Kuolema Van Goghin korvalle

7:-/9:40 *Suomentajat Pentti Saarikoski, Anselm Hollo, Matti Rossi*

Lawrence Durrell:

Me emme ole mitään ellemme pysty jalostamaan ajallisen kuoleman kuonaa; ellemme voi esittää laskua pankkiin ja saada maksua päivittäisestä kuolemasta hyvinä, kirkkaina kultapuntina – niitä ovat mielikuvat, lämpö, vesi, kuvapatsaat puistoissa, lumi kukkuloilla.

Musta kirja

9:50/13:- *Suomentanut Viljo Laitinen*

Dylan Thomas:

Kun aikojen kuluttua näytin tämän tarinan Farrille, hän sanoi: – Se on aivan päin mäntyä. Olet sotkenut järjestään joka tyypin. Se nenäliinapäinen kaveri tanssi "Jerseyssä". Ja Fred Jones lauloi "Kalavahdissa".
No, yksi lysti. Tule illalla "Nelsoniin" ottamaan yhdet. Siellä on eräs tyttö, joka näyttää mihin kohtaan muuan merimies puri häntä. Ja muuan poliisi, joka tunsi Jack Johnsonin.
– Joku kaunis kerta panen ne kaikki johonkin romaaniini, minä sanoin.

Taiteilijan omakuva penikkavuosilta

8:-/kk. 11:- *Suomentanut Veli Sandell*

TAJO

"Yhteiskuntaa säilyttävät . . ."

Jaettaessa kansaamme kahteen osaan käytetään useita eri ilmaisuja. Sellaisia ovat esim. 'isänmaallinen ja epäisänmaallinen', 'demokraattinen ja epädemokraattinen', 'kokoava ja hajottava', 'yhteiskuntaa säilyttävä ja yhteiskuntaa repivä' jne. Tämän terminologian käyttö on tullut niin jokapäiväiseksi, että sanojen lausujat tuskin tarkemmin miettivät niiden sisältöä. Yksi sääntö on niiden käytössä yhteinen, rinnastuksen negatiivisella sanalla tarkoitetaan SKDL:a, positiivisella niitä muita.

*

Antakaamme ajatustemme hieman leikkiä. Olettakaamme, että jostakin maapallon kehitysalueelta Suomeen on tullut olojamme tutkimaan maansa nk. kansalliseen porvaristoon kuuluva tarkkailija. Hän ja hänen toverinsa haluavat muodostaa maastaan parhaan mahdollisen ns. porvarillisen demokratian. Siksi he kiertävät kaikkialla kopioimassa hyväksi osoittautunutta oppiakseen välttämään muiden tekemiä virheitä. Mitä tällainen kriitillinen tarkkailija näki?

Miehemme joutui varsin pian havaitsemaan sen jyrkän rajan, jolla Suomen kansa jaetaan kahtia. Aivan aluksi hän havaitsi maassamme liikkuessaan, että ulkonaiseen kuvaan meillä kuului selvä amerikkalaistuminen. Elokuvateattereiden nimet olivat *Rex, Metropol, Adlon, Bristol* jne. Sydän-Suomen kirkonkylässä loisti iltaisin neonvalomainos, *Bar.* Suomessa valmistetut miesten paidat olivat nimeltään *Sir William, Mastertown* jne. Suomalaisilla savukkeilla oli samaan tyyliin kuuluvia nimiä, *Boston, Life, North State*... Suomalaiset virvoitusjuomat määriteltiin nimityksin still drink, soda water ja jäätelöt soft ice, fruit ice jne.

Tätä amerikkalaisuuden apinoimista vastusti tarmokkaimmin ja väsymättömimmin SKDL eli 'kansallispukuiset', kuten tarkkailijamme heidät omassa kielenkäytössään risti. Hän tuli nimittäin havaitsemaan, että tämä oli ainoa ryhmä, jolla Suomessa oli suurilinjainen, edistyksellinen ja kansallinen kulttuuriohjelma. 'Kansallispukuisiksi' hän nimitti tämän ryhmän siksi, että sen tilaisuuksissa eniten saattoi todeta vaalittavan kansallista kulttuuria. Tämän ryhmän hän sai pian tietää vieneen maan siniristilipun suurempien joukkojen ihailtavaksi kuin mitkään muut järjestöt ovat milloinkaan pystyneet.

Miehemme tuli kuitenkin miettiväiseksi saatuaan kuulla amerikkalaisuuden matkijoiden ja purukumiajattelun läpitunkemien suomalaisten olevan isänmaallisia, 'kansallispukuisten' epäisänmaallisia!

'Kansallispukuiset' arvostelivat varsin voimakkaasti sitä, että Suomessa ei ollut taloudellista demokratiaa. Tämä toi mukanaan hyvin

monia ikäviä piirteitä. Niinpä ei voi olla oikein, sanoivat 'kansallispukuiset', että koulunkäynti on riippuvainen rahasta tai että yhdellä ainoalla miehellä on yksityisomistuksessaan Suomen suurin sanomalehti sekä lisäksi paljon muita julkaisuja. 'Kansallispukuiset' väittivät olevan epäoikeudenmukaista sen, että omaisuus sellaisenaan takasi yksityiselle ihmiselle vaikutusvaltaa, sitä enemmän, mitä enemmän hänellä omaisuutta oli. Miehemme sai lisää miettimistä, kun hän kuuli suurempaa tasa-arvoisuutta vaativia 'kansallispukuisia' nimitettävän epädemokraattisiksi.

Tarkkailijamme syventyi tutkimaan myös Suomen perustuslakeja sekä niihin liittyviä kunnallisen itsehallinnon lakeja. Suomen ensimmäisen presidentin K. J. Ståhlbergin kirjoituksiin ja puheisiin hän myös syventyi perusteellisesti. Näistä hänelle syntyi mielikuva nk. pohjoismaisesta demokratiasta, jossa kansalaisten poliittiset oikeudet olivat varsin laajat. Ennen pitkää hänen huomionsa kuitenkin kiintyi natinaan, joka kuului yhteiskuntaa käyttävästä koneistosta. Kunnalliselämän alalla hän havaitsi pyrkimyksiä, joiden tarkoituksena on kansan valitsemalle valtuustolle kuuluvien oikeuksien siirtäminen virkamiehille. Valtiollisessa elämässä ilmeni samanlaista. Maan hallitus antoi palttua kansanedustuslaitoksen päätöksille. Eduskunnan määräysvallan ulkopuolelle yritettiin siirtää suuria rahastoja. Hän totesi avoimesti ivattavan kansanedustuslaitosta, sitä nimitettiin 'kettufarmiksi' ja muilla samanlaisilla nimityksillä. Hän totesi korkeimman virkamiehistön vetäneen itselleen vaikutusvaltaa enemmän kuin perustuslakien henki edellytti. Valtioneuvostossa hän havaitsi sellaisia ministereitä, joiden toiminta oli täysin esittelijän armoilla. Hän näki paljon sellaista, jota hänen käsityksensä mukaan perustuslakien isä, K. J. Ståhlberg ei olisi hyväksynyt. Hän löysi eduskunnalle jätettyjen aloitteiden joukosta lakialoitteen n:o 7/1962, jossa ehdotetaan enemmistövaalien ottamista käytäntöön 200 vaalipiirissä. Tällä aloitteella tarkkailijamme totesi pyrittävän siihen, että 'kansallispukuiset' pudotettaisiin eduskunnasta jokseenkin kokonaan pois.

Näiden vakavien ja Suomen yhteiskuntajärjestelmää nakertavien ilmiöiden yhteydessä tarkkailijamme joutui jälleen toteamaan 'kansallispukuisten' olevan etulinjassa kaikilla niillä rintamanlohkoilla, joilla käytiin taistelua Suomen perustuslakien julistamien demokraattisten oikeuksien puolesta. – Jälleen hänellä oli aihetta joutua ihmetyksen valtaan. Niistä, jotka aktiivisesti työskentelivät pohjoismaisen kansanvallan nakertamiseksi Suomessa tai täydellisellä passiivisuudellaan auttoivat tällaista kehitystä, käytettiin nimitystä 'yhteiskuntaa säilyttävät voimat'. 'Kansallispukuisia', jotka kävivät ankaraa kamppailua eivätkä suostuneet vapaaehtoisesti väistymään tuumaakaan kansan perustuslaillisia oikeuksia puolustaessaan, nimitettiin 'yhteiskuntaa repiviksi voimiksi'.

Miehemme kehitysalueen maasta oli täysin ymmällä.

kilpi

Nicolas Guillén

Guillén on jo ikämies, syntynyt 1902 Camagüeyssa, Kuubassa. Hän on ehtinyt eläessään mm. lukea lakia Havannan yliopistossa, perustaa kuubalaisen kansanrunouden arkiston, osallistua Espanjan sisällissotaan, joutua maanpakoon diktaattori Batistan aikana sekä palata vallankumouksen jälkeen v. 1959 takaisin Kuubaan. Ennen kaikkea hän on kuitenkin suuri runoilija, koko Kuuban kansan ikioma ääni.

Mulatti kun on, Guillén harrastui aluksi eräänlaisen afrokuubalaisen lyyrisen suunnan kehittämiseen ja kokoelmallaan *Sóngoro cosongo* (1931) hän kohosi Amerikan ns. mustan runouden ehkä merkittävimmäksi runoilijaksi. Ainakin Kuubassa hän on siitä lähtien ollut tien näyttäjä vailla kilpailijaa. Vuonna 1934 hän julkaisi kokoelman *West Indies Ltd*, joka merkitsi käännettä hänen tuotannossaan: hänestä tuli poliittinen runoilija, jonka peitsen kärki oli suunnattu tiukasti USA:n Länsi-Intiassa harjoittamaa riistopolitiikkaa vastaan. Äärivasemmistolaisena hän on pysynyt näihin asti ja on tällä hetkellä esim. Kuuban kommunistisen puolueen keskuskomitean jäsen.

Runoilijana Guillén on hyvin persoonallinen, värikäs ja musikaalinen ilmiö. Hänen runoissaan on usein vankka sija huumorilla ja joitakin onton retorisia ylistysrunoja lukuunottamatta hänen poliittinenkin tuotantonsa on pirteää luettavaa. Oheiset runot ovat kokoelmasta *La paloma de vuelo popular* vuodelta 1958 ja siis syntyneet, ainakin useimmat, maanpaon aikana.

Teokset: *Motivos de son* (1930); *Sóngoro cosongo* (1931); *West Indies Ltd* (1934); *Sones para turistas y cantos para soldatos* (1937); *Espana, poema en cuatro angustias y una esperanza* (1937); *El son entero* (1947); *Elegía a Jacques Roumain en el cielo de Haiti* (1948); *Elegía a Jesús Menéndez* (1951); *La paloma de vuelo popular* (1958).

Pentti Saaritsa

Pitkä vihreä lisko

Läpi Antillien meren
(jota myös Karibiaksi kutsutaan)
kovien laineitten hakkaamana
pehmeää vaahtoa kupeillaan,
ahdistavassa auringossa
tunkevassa tuulessa
laulaen itkusuin
Kuuba ui karttaa pitkin:
pitkä vihreä lisko
jonka silmät on kiveä ja vettä.

Korkea sokerikruunu
jota ruokopiikit kattaa;
ei vapaaksi kruunattuna
vaan orjankruunu päässä,
kuningattaren viitassa päällepäin
mutta vasallinnuttu alla,
surullisena kuin suru itse
Kuuba ui karttaa pitkin:
pitkä vihreä lisko
jonka silmät on kiveä ja vettä.

Sinä joka lujana vartioit
likellä meren äärtä,
katso, meren vartija
kun pistimien kärjistä
ja aaltojen jyminästä
ja parkuvista liekeistä
ja virkeästä liskosta
puhkeaa kynnet kartalle:
pitkä vihreä lisko
jonka silmät on kiveä ja vettä.

Maanpaossa

Seine
virtaa varovasti;
sivistynyt imuneste
joka tervehtii ääneti
ja ottaa hatun päästä.
Isänmaa muistissani
ja minä Pariisiin naulattuna
kuin veltto lepakko.
Tahdon lentokoneen
joka neljällä moottorillaan
ja välilaskutta
heittää minut sinne!

Pilvi kulkee ohi
hitaasti himmeällä taivaalla
ja sen rinnassa kiiluu veri.
Se käy mustaksi. Sitä viiltää
neljä veristä puukkoa.
Se on tulossa Karibian mereltä,
kannibaalien, rosvojen mereltä,
jäykältä ja sokealta mereltä
jonka uni on murhattu.
Takaisin tuossa pilvessä
sen neljän veitsen kanssa
ja sen mustissa vaatteissa!

Iltapäivämessu

Mikä elämä jota me elämme
näinä kuoleman vuosina!
Mikä elämä jota me kuolemme!

Poliisin silmä valvoo
auki yötä päivää.

Tappajan miekka lentää
kukasta kukkaan.

Juoksuradan päällä
kääpiö tanssii narulla.

Veri leijuu ja leijuu
pölynä tuulessa
niinkuin värikäs multa.
Tuuli, mitaton valitus
jäisen tasangon yllä.
Sitten kenties ei mitään,
yksi kenties, tai sata.
Korkea yö on ja suljettu.
Vaan tuuli tuoksuu sateelle.

Maaseudulla

Näin pienen valkean karitsan
karitsaparven pienimmän
vuotavan äänettä kuiviin
isolla punaisella pölkyllä.

Lähellä, kylmässä illassa
paloi tuli.

Ryyppäsivät ja tanssivat
kovauniset miehet.
Murhattuna ja yksin
karitsaparven pienin,
pieni valkea karitsa
nahkaisen pelkonsa sisällä
ja pyöreä jäykkä kauhu
sokeitten silmien terissä.

Kaupunkeja

Kingston

Nälkäisen auringon alla
(God save the king)
valkeassa takissa musta
laulaa laulua.
(God save the king)
Laulua.
Ainako vaan?
Aina sama laulu?
Oh yes!
Voi ei!
Oh yes!
Voi ei!

New York

Entäpä ilta, puoliavoin
kuin puhdas tyttö?
Entä sydän sitten?
Näittekö kyynelen?

Panama

– How are you Panama?
– I'm well,
(Jimmyn kabaree, Joen baari)
– Niinkö?
– Yes.

– Veli panamalainen:
Näetkö koskaan unissasi Hostosin tai Martín?
– Näen.
– Yes?
– Niin.

Madrid

Rikkipölyn alla
kuollut sotilas,
kuollut poika, vanha jo,
rinnasta kasvaa puu.
– Ymmärsitkö?
            – Ymmärrän.

São Paulo

Loikit sillalta sillalle
ja unelmoit joen kanssa
niinkuin vanhapiika
joka turhaan toivoo poikaa.
Sinä, täynnä kuivia siltoja
väkijoukkojen yllä.

Kääntänyt Pentti Saaritsa

Kari Rydman

Kevyen musiikin ylistys

Hyvä iskelmä on parempi kuin huono sinfonia

Äsken vieraili Helsingissä kuuluisa vanhaan musiikkiin erikoistunut laulu- ja soitinryhmä, joka konserteissaan esitti suurenmoisesti svengaten tanssimusiikkia ja laulelmia aina 1200-luvulta saakka. Konsertit olivat loistavat, sanalla sanoen Helsingin t a i d e syksyn huipputapaus. Kukaan ei nähnyt mitään erikoista siinä, että konserttimusiikkiin erikoistuneet arvostelijat kirjoittivat näistä konserteista taidepalstoillaan, vaikka kysymyksessä oli musiikki, jonka nykyistä muotoa samat arvostelijat tuskin pitäisivät taiteena, eivätkä sitä ainakaan arvostelisi.

On hyvin tavallista, että kirkkokonserttien yhteydessä meilläkin esitetään orkesterinumeroina Bachin ja muiden barokkisäveltäjien tanssisarjoja, ja tuskin kukaan näkee tässä menettelyssä mitään kummallista. Täydellinen skandaali sitä vastoin tapahtuisi, jos nykyistä tanssimusiikkia tai edes yleensä kevyttä musiikkia soitettaisiin kirkkojemme pyhässä hiljaisuudessa.

Näyttää ilmeiseltä, että tähän nurinkuriseen suhtautumiseen ei vaikuta menneiden aikojen tanssimusiikin tasollinen paremmuus, sillä on vaikea löytää mitään perusteltua syytä väittää nykyistä tanssimusiikkia teknillisesti ja taidollisesti heikommaksi kuin aikaisemmin; pikemminkin voisi jopa väittää päin vastaista.

Menneitten vuosisatojen tanssimusiikkia ei nykyään yleensä pystytä tanssimaan. Ainakaan nuoriso tuskin tuntee sitä kohtaan erityistä tanssillista kiinnostusta. Vanhan tanssimusiikin paikka ei toisin sanoen ole nykyiset tanssisalit. Samoin ovat vanhan ajan iskelmät suurelta osaltaan menettäneet sen kaltaista viihdyttävää vaikutusta, joka vielä sisältyy *Metsäkukkiin, Suuriin seteleihin* tai *Suudelmin suljettuihin kirjeisiin.* Menneitten aikojen tanssi- ja iskelmämusiikki on toisin sanoen 'puhdistunut' ja 'abstrahoitunut' sellaisista aktuelleista piirteistä, joita nykyään pidetään 'taiteen' kannalta vähemmän suotavina. Patina ilmeisesti joko tuo mukanaan 'taiteellisuutta' tai hävittää epäsuotavan ajankohtaisuuden. Samalla patina vähentää musiikkikappaleista niiden alkuperäistä 'keveyttä'.

Pompadour ja Mata Hari eivät herätä samanlaista indignatiota kuin Tabe Slioor tai Christine Keeler, sillä he ovat jo vaarattomia,

heidän moraalinsa on patinoitunut ja heidän elämänsä historisoitunut oppikirjatasolle asti.

Mozart ja Haydn kirjoittivat sinfoniansa ihmisten iloksi ja huviksi. Heidän oli yleensä keksittävä yleisön riemuksi jotakin uutta tai hämmästyttävää jokaiseen uuteen kappaleeseensa. Klassillinen sinfonia oli sanan missä tahansa mielessä viihdemusiikkia. Sittemmin sinfoniasta tuli ylevien aatteitten kirkastettu temmellyskenttä, säveltäjän luomistyön ylhä ylänkö. Saman kohtalon kokivat saman tien Mozart ja Haydn, joista tuli vakavia säveltäjiä uusien sukupolvien silmissä. Ei ole mitenkään käsittämätöntä, että menuetti katosi sinfoniasta samaan aikaan kuin tanssisaleista.

Mistä on peräisin tämä raskauden yletön ihannointi? Mikä on syynä siihen, että juuri hedelmättömimmät taiteilijoista ja kriitikoista pitävät ääntä 'liian helpoista' ratkaisuista ja arvostavat hiellä ja ponnistaen tehtyä hien ja ponnistuksen vuoksi? Miksi yritetään todistella Mozartin 'helpot' ratkaisut vain näennäisesti helpoiksi? Miksi Johann Strauss, Lehár ja Offenbach, jazzista puhumattakaan (joka on jo taas vaikeampaa), ovat saaneet vain puolittaiset taiteen kansalaisoikeudet? Miksi meillä ei vieläkään pidetä säveltäjää kypsänä, ellei hän ole säveltänyt muutamaa suurta sinfoniaa?

Luulen, että lopultakin on kysymys dilettanteille tyypillisestä ajatuksellisesta sekaannuksesta. Taidetta arvostellaan dilettanttisfantastisten porvarien keksimillä ulkotaiteellisilla kriteereillä. Taide on valjastettu yhteiskuntaa säilyttämään, ja siltä vaaditaan sen mukaista diskreettisyyttä.

Minun on nyt tässä vaiheessa sanottava, että tarkoitukseni ei millään muotoa ole väittää keveyttä sinänsä arvokkaammaksi kuin 'raskautta', sillä kvaliteetin ja yleisön suosion välillä ei ole minkäänlaista epäsuoraakaan suhdetta. Tämä pätee nimen omaan tapauksissa, joissa yleisön suosio on vähäistä; ajatelkaamme Kunst der Fugea, Beethovenin viimeisiä kvartettoja tai Wolfin lauluja. Toisaalta jatkuva ja suuri yleisön suosio yleensä ainakin jollakin tapaa merkitsee jonkinlaista korkeaa tasoa.

Sävellys on hyvä silloin kun se täyttää tarkoituksensa. Beethovenin 9. sinfonian finaali on varsin epäonnistunut klassillisena sinfonianosana, mutta oikein esitettynä ainutlaatuinen massasuggestion väline. Suuret setelit on loistelias esimerkki huippuunsa trimmatusta ja tutkitusta, mutta samalla spontaanista kansanmusiikkipohjaisesta viihdemusiikista.

Ajatus, että iskelmämusiikki olisi kansanmusiikin nykyaikainen vastine, on minusta ilmeisen pätevä, vaikka, niin kuin muistelen, ajatus lienee Matti Kuusen ensimmäisenä esittämä. On täysin mahdollista, että tulevaisuuden musiikkikorkeakouluissa iskelmämusiikin tutkimus yhdistetään kansanmusiikin oppituoliin, ellei se sitten saa omaa, itsenäistä dosentuuria. Selvältä näyttää, että iskelmämusiikissa on paljon tutkimista: sen leviäminen, toisinnot, makusuuntausten muutokset, musiikillisten ja ulkomusiikillisten ainesten

suhde, kansalliset ja kansainväliset tekijät, suosion lait jne. Suhtautumisessa iskelmiin on nykyään vallalla mitä uskomattomin tekopyhyys. Toisaalta koetetaan pelastaa kansallisia (?) arvoja uskottelemalla Merikannon tai Melartinin lauluja ns. 'taidelauluun' kuuluviksi, toisaalta kielletään iskelmiltä kaikki musiikillinen arvo samaan aikaan kun niitä salaa tai jonkin sopivan tekosyyn varjolla kumminkin mieluusti kuunnellaan. Kukaan ei voi kieltää, ettei iskelmiin sisältyisi paljon hyvin aitoa inhimillistä ilmaisua, vieläpä sellaistakin, jota ei muulla tavoin hevin voida esittää. Monet asiat, jotka ns. 'taide' esittää sublimoiden tai muuten väistellen, saavat enemmän tai vähemmän avoimen ilmaisun iskelmissä. Toisaalta on kyllä havaittavissa, että iskelmillä on hyvin suuri vaara šablonisoitua: monet niin musiikilliset kuin sanalliset effektit toimivat eräänlaisina johtofossiileina, jotka määrittävät kappaleen iskelmäksi, mutta samalla ovat menettäneet informaatiosisältöään suuren käytön johdosta niin paljon, että ovat muuttuneet abrakadabraksi.

Jos tutkitaan iskelmien sanoja šabloneineen, huomataan yllättäviä yhtäläisyyksiä niiden ja esimerkiksi Schubertin laulujen sanojen tai Kaarlo Sarkian runouden kanssa.

Se vanha laulu mennyt
taas iltaan hiljaa soi...
Sen kauniin sävelen nyt
mi kumma korvaan toi?
Kuin muinoin kuulen sen nyt,
niin selvään kuulen sen nyt –
se nauraa, vaikeroi...

Saukkia vai Sarkiaa?

Samantapaisia huomiota voi tehdä myös iskelmien melodian ja soinnutuksen kohdalla. Viihdemusiikin lajityypillisiin sointukulkuihin kuuluu se sointusarja, joka on löydettävissä esim. Schumannin laulun Nussbaun keskijaksosta; nykyään taas on suuresti palattu barokin aikaiseen, aivan viime aikoina jopa renessanssin soinnutukseen (ns. rautalankamusiikki). Iskelmien soinnunkäyttö on usein hyvin tarkoin punnittua ja raffinoitua. Ottaakseni jälleen esimerkin *Suurista seteleistä*: siinä esiintyy kohdassa "...j laulu soi" mollin dominanttisointu yllättäen keskellä arkaisen aiolista mollisoinnutusta. Tämä sointu, joka puuttuu amerikkalaisesta alkuperäisversiosta, tekee kertosäkeestä erinomaisen nautittavan. Hyvin monesti saa muuten kuulla 'rautalankamusiikkia', joka niin melodiainsa, sointujensa kuin rytminsäkin puolesta on mitä puhtainta renessanssimusiikkia, iskevää ja jäntevästi keinuvaa niin kuin esikuvansa.

Vielä yksi esimerkki: Sibeliuksen pianokappale *Kuusi* on aivan epäilemättä vakavaa taidemusiikkia. Mutta jousiorkesterille sovitettuna tai ravintolapianistin soittamana se on mitä ilmeisintä kevyttä viihdemusiikkia: suuri nimi on hokkuspokkuksen edellytys.

Jouduin kerran keskustelemaan ylevässä seurassa ylevästä aiheesta "Taiteilijan vastuu yhteiskunnalle". Istuin keskellä Yliopiston pienen juhlasalin katederia, ja näin lasioven läpi Aaltosen reliefin. Siinä nyrpeän näköinen jumalatar ojentaa jäykästi kipsistä seppelettä kohti nyrpeää, jäykkää nuorukaista, jonka katse on sameana suunnattu jonnekin kauas... Ajattelin, ja sanoinkin, että reliefi on täydellisesti onnistunut esitys siitä, mitä suomalainen taide ja kulttuuri viimeisten vuosikymmenten ajat on ollut: totista, ylevää ja ikävää. Katastrofaalista on, että se näitä ideaaleja toteuttaessaan on lisäksi ollut niin huonoa. Opimmeko tästä mitään?

Ulla-Liisa Heino

Ehrenburg – suuri epäilijä

Ilja Ehrenburg tunnetaan kulttuuripersoonallisuutena, kansainvälisenä rauhanpuolustajana, suurten mittojen sanomalehtimiehenä ja publisistina sekä poliittisten tiiliskiviromaanien kirjoittajana. Tämän toimeliaisuuden taakse peittyy miltei kokonaan hänen omaperäisin kirjallinen työnsä, jonka parhaat saavutukset, 20- ja 30-luvuilla kirjoitetut romaanit ja novellit on miltei vaiettu kuoliaiksi. Suomen Television haastattelussa Ehrenburg mainitsi: "Tiedättekö, kaikista apostoleista pidän eniten Tuomaasta, hän kun oli marxilaisin. Hän tahtoi tarkistaa kaikki asiat. Marx ja hänen jälkeensä Lenin sanoivat usein, ettei saa uskoa, vaan pitää itse tarkistaa, ja se on hyvä piirre."

Ehrenburg itse on aina ollut poikkeuksellisen elämän- ja kokeilunhaluinen ihminen. Päätäpahkaa hän on rynnännyt -ismistä toiseen, mutta ei minään kevytmielisenä tuulihattuna tai periaatteettomana suhdannepoliitikkona, vaan intomielisenä tutkijana, epäilevänä Tuomaana, joka tahtoo tarkistaa ennen kuin uskoo; joka ei halua ostaa sikaa säkissä.

Jo koulupoikana hän innostui vallankumoukselliseen toimintaan, mutta hänen marxilaisuutensa oli enemmän lapsellista haihattelua ja seikkailunhalua kuin vakava periaate. Lyhyen tutkintovankeuden ja karkotusajan jälkeen hän siirtyi maanpakoon Pariisiin, missä fanaattisesta vallankumouksellisesta pian tuli puoliporvarillinen boheemityyppi. Hän koki taiteilijaelämän kaikki valo- ja varjopuolet: niin vilkkaan ja hedelmällisen kansainvälisen vuorovaikutuksen kuin kylmän, nälän ja alituisen rahapulankin. Hänestä tuli runoilija. Tyypillisen salonkiesteetin hentoon ja kalpeaan tyyliin hän

kirjoitti hämäriä ja symbolistisia säkeitä keskiajan ritareista, katolisesta messusta, Memlingin madonnista, Maria Stuartista ja muista tyypillisen romanttisista aiheista. Hän sai pientä tunnustusta mm. Valeri Brjusovilta, mutta hänen runokirjoistaan ei koskaan tullut mitään myyntimenestyksiä. Nykyään hän itse taitaa kaikkein makeimmin nauraa näille varhaisrunoilleen.

Vuonna 1914 alkanut maailmansota repi ensimmäisen reiän romantikko Ehrenburgin yönmustaan runoilijanviittaan. Venäläisen pörssilehden rintamakirjeenvaihtajana hän sai omakohtaisesti kokea sodan veren ja loan. Nämä hänen ensimmäiset sotakokemuksensa jättivät pysyvät jäljet koko hänen myöhempään tuotantoonsa. Näiltä vuosilta on peräisin Ehrenburgin ensimmäinen proosateos *Sodan kasvot.* Tämä ohut vihkonen sisältää sotapäiväkirjan tapaisen kokoelman pieniä luonnoksia elämästä rintamalla ja rintaman takana. Samalla se jo sisältää pähkinänkuoressa Ehrenburgin myöhemmän tuotannon kaikki ainekset, kokemusten, vaikutelmien ja muistojen perusvaraston; suhtautuminen elämän ilmiöihin on poleeminen ja ironinen, tyyli selväpiirteistä, helppotajuista, journalistista. Osia *Sodan kasvojen* luonnoksista siirtyi aikanaan Ehrenburgin 30-luvulla kirjoittamaan puolittain omaelämänkerralliseen romaaniin *Kirja aikuisille* ja sieltä edelleen hänen muistelmiinsa *Ihmisiä, vuosia, elämää.* Samanaikaisesti *Sodan kasvojen* kanssa syntyi myös Ehrenburgin ensimmäinen onnistunut runokokoelma *Aattorunoja,* jonka pessimistisen tunnelman ja hämärien symbolien lävitse tunkeutuu aavistus siitä, että elettiin joidenkin järisyttävien mullistusten aattoa ja että maailmaa hallitsevan painajaisen loppu oli lähellä.

Käänteentekevä henkinen murros odotti Ehrenburgia itseäänkin. Hän oli järkyttynyt ja inhon vallassa nähdessään läpikotaisin mädän kapitalistisen maailman raatelevan itsensä henkiheitoksi. Hän palasi ensimmäisen tilaisuuden tullen Venäjälle toiveikkaana ja riemuissaan. Venäjän vallankumous oli oleva kuolemaisillaan heittelehtivän maailman pelastus. Uusi neuvostoyhteiskunta tuotti hänelle karvaan pettymyksen. Kansalaissodan ja saarron kourissa kamppaileva maa oli kuin yhtä ainoata sotaleiriä, jossa nälkä ja kylmä vaivasivat ja kulkutaudit riehuivat. Vuosina 1917–20 hän kirjoitti useita runosikermiä, joissa toivo ja epäilys kilpailevat. Jokin hänessä intti itsepäisesti, että tämä julma taistelu oli väistämätön vaihe tiellä uuteen sosialistiseen yhteiskuntaan, että kysymyksessä ei ollut hänen isänmaansa kuolinkouristukset, vaan uuden suuren vuosisadan synnytystuskat, mutta jokapäiväisen elämän ylipääsemättömät vaikeudet saavat hänet kerta toisensa jälkeen epäilysten valtaan. Vaientaakseen epäilyksensä ja pysyäkseen edes jollakin tavoin hengissä hän työskenteli ahkerasti erilaisten järjestöjen ja neuvostolehtien palveluksessa.

Vuonna 1920 Ehrenburg tajusi, että hän tarvitsi nyt hiukan hengähdysaikaa, rauhallisen paikan, missä järjestää ajatuksensa uudelleen. Saatuaan viisumin hän matkusti Pariisiin, missä seuraavan vuoden kuluessa syntyivät *Julio Jureniton ja hänen opetus-*

lastensa ihmeelliset seikkailut, hänen koko tuotantonsa paras teos ja eräs neuvostokirjallisuuden omintakeisimpia romaaneja.

Julio Jurenito on romaani, jollaisia kirjailijat tavallisesti kirjoittavat vanhoilla päivillään, monien katkerien kokemusten ja epäilysten tilitys ja summa. Sitä on usein verrattu Voltairen romaaniin *Candide,* mutta mikään jäljitelmä se ei voi olla, sillä Ehrenburg itse sanoo lukeneensa *Candiden* vasta sen jälkeen kun kritiikki oli huomauttanut sen ja *Julio Jureniton* yhtäläisyydestä. Romaanin juoni, Opettajan ja hänen uskollisten opetuslastensa seikkailut Euroopassa ennen ensimmäistä maailmansotaa, tämän sodan pyörteissä ja sen jälkeen, antaa aiheen pohtia sekä kapitalistisen maailman että uuden neuvostoyhteiskunnan puutteita ja virheitä sekä koko länsimaisen kulttuurin olemusta, taidetta, moraalia, vapautta, sotaa, juutalaiskysymystä, erilaisia poliittisia ideologioita, uskontoa ja paljon muuta. Kirjan päähenkilöt ovat kaikki tyyppejä, irvikuvia, symboleita. Mr Cool on amerikkalainen kapitalisti, joka uskoo dollarin ja raamatun voimaan, monsieur Delais ranskalainen petit bourgeois, pikkuporvari, jolle on tärkeintä yhteiskunnallinen asema, liikeasiat sekä vatsan ja sukupuolielinten normaali toiminta. Karl Schmidt on kansallissosialistin alkio, joka pitää elämänsä päämääränä saattaa Eurooppa järjestykseen vaikkapa väkivalloin, ellei se siihen hyvällä suostu. Aleksei Tišin on julma pilakuva dostojevskilaisesta venäläisestä intelligentistä, joka tuntee olevansa vuoroin jumala ja vuoroin eläin ja jolla on voittamaton halu kertoa kurja elämäntarinansa jokaiselle vastaantulijalle – mieluimmin tietysti rautatievaunussa. Ercole Bambucci on railakkaasti piirretty italialainen anarkisti, joka ei ole eläessään tehnyt päivääkään työtä eikä tulisi koskaan tekemäänkään. Sympaattisin hahmo on pikku Aisha, senegalilainen neekeri, joka selittää länsimaisen kulttuurin ilmiöt omalla naiivilla ja usein varsin osuvalla tavallaan.

Etualalla ovat kuitenkin Opettaja, Julio Jurenito, Suuri Provokaattori, mies ilman minkäänlaisia vakaumuksia sekä Ilja Ehrenburg, kirjailija itse, juutalainen. Opettaja on kirjailijan oman epätoivon, epäuskon, skeptillisyyden ja pessimismin henkilöitymä. Sodan ja vallankumouksen rikokset ja ilkityöt ovat vain mahtava keino, jolla voidaan tehokkaimmin tuhota maan päällä vallitseva paha, saarnaa Opettaja. Maailma on kammottava, saastainen ja rikollinen, se natisee liitoksissaan, sen takia sen täytyy tuhoutua. Tätä oppia kuuntelee Ilja Ehrenburg hämmentyneenä ja kauhuissaan, esittääpä joitakin heikkoja vastaväitteitäkin, mutta koska hänellä ei ole esittää tilalle mitään parempaakaan, hänen on pakko alistua ja uskoa.

Julio Jurenitossa on Ehrenburg erittäin mielenkiintoisella tavalla käsitellyt juutalaisuuden ideologiaa ja juutalaisten kohtaloita kautta aikojen, osaapa vielä hirvittävällä kaukonäköisyydellä ennustaa Saksan juutalaisvainot kaksikymmentä vuotta ennen niiden puhkeamista. Muissa teoksissaan Ehrenburg ei enää ole käsitellyt juutalaisongelmaa minään erityiskysymyksenä. Juutalaisuus ei ole hänelle hänen syntyperästään huolimatta mikään trauma, hän on kyennyt

kasvamaan sen yläpuolelle. Hän on ensi sijassa neuvostoihminen ja toiseksi ihminen yleensä, juutalaisuutta hänessä edustaa enää hänen sukunimensä.

Vuonna 1923 kirjoitettu utopiaromaani *Trusti D. E.*, kuvitelma Euroopan järjestelmällisestä tuhoamisesta, oli sekin alkuisin samasta pessimismistä ja uskonpuutteesta kuin *Julio Jurenito*. Uusinta siinä oli sen kokeellinen tyyli. *Julio Jurenitossa* Ehrenburg oli operoinut vanhahtavalla ironisoivalla tyylillä, pitkillä ja monimutkaisilla lauserakenteilla, ristiriitaisuudessaan ällistyttävillä rinnastuksilla. *Trusti D. E.* siirtyy sanomalehtien, sähkeiden ja asiakirjojen kieleen. Euroopan tuhon syinä Ehrenburg pitää ensiksi kapitalistisen länsimaailman luonnollista itsetuhon taipumusta, joka johtuu niiden yhteiskunnallisesta rakenteesta, ja toiseksi kommunismin vaaraa. "Jollemme me tee sitä (ts. tuhoa Eurooppaa, kirj. huom.), tartuttaa Eurooppa Amerikan, selittää Euroopan tuhon käytännöllinen organisaattori Jens Boot upporikkaalle amerikkalaiselle säilyketehtailijalle Twiftille, joka on lupautunut rahoittamaan yrityksen. – 18 $^1/_3$ $^0/_0$ kasvaa pian 80 $^0/_0$:ksi. Muistakaa Venäjää, Saksaa ja Itävaltaa. Koettakaahan kuvitella jotakin Amerikan Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton tapaista." Tässä romaanissa on voimakas spengleriläinen iltarukousvalaistus, vaikkakin Ehrenburgin lähtökohta on toinen kuin *Länsimaiden häviön* kirjoittajan.

Näiden kahden romaanin väliin mahtuu *Kolmetoista piippua* -niminen novellikokoelma. Kertomukset eroavat toisistaan sekä aihepiirinsä että käsittelytapansa ja taiteellisen arvonsa puolesta. Niiden ideologinen tausta on kuitenkin sama; ne kuvaavat kaikki kapitalistisen elämän ja kulttuurin eri vikoja, puutteita, paheita ja nurinkurisuuksia. Voittopuolisen kielteisyyden rinnalla niissä voi tavata jo joitakin myönteisiä piirteitä, rajojen yli ulottuvan veljeyden *Rauhanpiipussa* ja taistelevan optimismin ja tulevaisuudenuskon *Kommunardin piipussa.*

20-luvulla Ehrenburg teki ensimmäiset yrityksensä kuvata neuvostoihmistä ja kommunistia. Ne ovat mielenkiintoisia kokeiluina, mutta osittain epäonnistuneita toteutukseltaan. Hän ei ole vielä päässyt kokonaan epäilyksistään, hän näkee vain NEP-kauden periaatteettomia keinottelijoita (*Hamsteri*, 1925) ja hämäräperäisiä mustan pörssin kortteleita (*Prototšny-kujalla*, 1927) tai sitten fanaatikkoja, joiden poliittiset periaatteet törmäävät yhteen henkilökohtaisten tunteiden kanssa, mikä johtaa sankarien väistämättömään tuhoon (*Nikolai Kurbovin elämä ja kuolema*, 1923). Paremmin Ehrenburg onnistui publisistiikassaan. Hänen lukuisat puolittain kaunokirjalliset ja puolittain journalistiset pamflettinsa ja matkakuvauksensa ovat tyyliltään erittäin tehokkaita ja vaikuttavia. 30-lukuun mennessä hänen kielensä muuttuu selkeäksi, suppeaksi, eleettömäksi ja lyhytvirkkeiseksi. Ehrenburg hylkää vähitellen konstruktivistiset periaatteensa ja uskaliaat tyylikokeilunsa.

Jo 30-luvun alussa oli selvää, että satiirikko Ehrenburg oli poistunut näyttämöltä antaen sijan sosialistisen realismin Ehrenburgille.

Neuvostoyhteiskunta näytti nousevan raunioista ja voittavan sitkeydellään ja uhrimielellään esteen toisensa jälkeen. Ehrenburg hautasi epäilynsä, ja kahdella laajalla novellillaan *Toinen päivä* (1934) ja *Henkeä vetämättä* (1935) hän tunnustautui uuden neuvostovaltion varauksettomaksi ihailijaksi. Kertomukset kuuluvat ns. rakennusromaaneihin, kummassakin kuvataan uusien kaupunkien ja tehtaiden rakennusta Siperiaan. Kirjailijan niukka ja eleetön tyyli on niissä parhaimmillaan ja puutteellisissa oloissa reippaasti ponnisteleva Komsomol-nuoriso, sen henkilökohtaiset ja sosiaaliset pulmat on kuvattu viehättävän raikkaasti ja mukaansatempaavasti.

Vuonna 1940 kirjoitettu *Pariisin kukistuminen* aloittaa Ehrenburgin laajojen poliittisten romaanien sarjan, jonka tarkoitus epäilemättä on oivallinen ja ideologinen linja moitteeton, mutta joka muuten on ikävä, pitkäpiimäisen seikkaperäinen ja henkilöluvultaan pelottava. Viimeksi ilmestynyt muistelmateos *Ihmisiä, vuosia, elämää* on mielenkiintoinen kulttuurihistoriallinen katsaus, mutta Ehrenburgin kirjailijakuvaan se ei ole tuonut mitään uutta.

Kun tarkastelee Ehrenburgin poikkeuksellisen pitkää kirjailijantaivalta kokonaisuudessaan, voi todeta että 30-luku on se rajapyykki, joka jakaa hänen tuotantonsa kahteen selvästi erilaiseen puoliskoon. Varhaistuotannossaan hän on temperamenttinen ja omaperäinen satiirikko, tyylillinen kokeilija ja filosofiselta katsomukseltaan kaiken kieltäjä. 20-luvulla hän tyhjentää sappivarastonsa niin tarkoin kuin mahdollista ja sen jälkeen 30-luvulla syntyy tuhkasta uudelleen kuin Fenix-lintu. Siitä huolimatta, että hän 30-luvun jälkeen kirjoittaa aineellisesti mittavimmat, laajimmat romaaninsa, hänen tuotantonsa painopiste on voimakkaasti päivänkohtaisessa julkaisutoiminnassa, sanomalehtiartikkeleissa. Neuvostoliitossa hänen sosialistisen realismin kauden tuotantoaan pidetään erittäin suuressa arvossa, kun sen sijaan varhaistuotannosta on vaiettu johdonmukaisesti. Ilmestyessään *Julio Jurenito* herätti kiivaan polemiikin niin idässä kuin lännessäkin, olihan Ehrenburg onnistunut polkaisemaan lähes kaikkia niin Neuvostoliiton kuin länsimaidenkin yhteiskuntapiirejä ja eturyhmiä varpaille sekä häpäisemään isänmaata, kirkkoa, yleisesti hyväksyttyjä siveyskäsitteitä ja arvoja. Mutta vuoden 1927 jälkeen ei *Julio Jurenitosta* enää otettu uusintapainoksia, ja Ehrenburgin varhaistuotantoa alettiin pitää lähinnä eräänlaisena anteeksiannettavana nuoruudenhairahduksena, josta kirjailijalle kuitenkin silloin tällöin yleisissä kurinpalautusharjoituksissa huomautettiin. Syystä tai toisesta tämä käsitys sittemmin levisi myös länsimaihin ja on onnistunut melkoisesti kaventamaan ja yksinkertaistamaan sitä kuvaa, joka meillä on Ehrenburgista kirjailijana.

Aivan viime vuosina on Neuvostoliiton kirjallisuudentutkimus ja sen jälkeen nuoriso löytänyt uudelleen Ehrenburgin varhaisteokset. Tämän vuoden alussa julkaistiin Ehrenburgin 9-osaisten koottujen teosten ensimmäinen nide, joka sisältää *Julio Jureniton, Trusti D. E:n* ja *Kolmetoista piippua*. Teos myytiin suoraan kustantajan varastoista ennakkotilaajille muutamassa päivässä. Toivoa sopii,

että Ehrenburgin muistelmateoksen herättämä mielenkiinto ulottuisi länsimaissakin hänen varhaistuotantoonsa. Olisi väärin unohtaa Ehrenburgin muiden, kieltämättä suurten ansioiden vuoksi hänen asemansa neuvostokirjallisuuden suurena satiirikkona.

Ilja Ehrenburgin suomennetut teokset:

Neuvostoliiton voiman salaisuus, SMIA 1945
Pariisin kukistuminen, SMIA 1945
Ihmisiä, vuosia, elämää I–III, Kansankulttuuri 1961-3
Suojasää, Karisto 1963
Julio Jurenito, Tajo, ilmestyy v. 1964 syksyllä

Arvo Salo

Poliittinen maailmankatsomukseni

On ihmeteltävää, että kommunistinen julkaisu, olkoon vaikka kulttuurijulkaisukin, haluaa ensimmäiseen numeroonsa sosialidemokraattisen tekstin.

Joku saattaa ihmetellä sitäkin, että sosialidemokraatti rupeaa kirjoittamaan kommunistiseen julkaisuun, olkoon vaikka minkälaista tekstiä.

Kukaan ei ihmettele sitä, että minä kirjoitan tämän tähän. Sääntö on selvä: missä kaksi tai kolme kokoontuu, olkoot vaikka minkälaisia ihmisiä, siellä pitää sosialidemokraatin on neljäntenä heidän keskuudessaan. Aikalaisen ensimmäistä numeroa lukee kaksi tai kolme henkilöä; mahdollisesti kaksi tai kolme sellaistakin henkilöä, jotka eivät ole kommunisteja.

Nyt on tammikuu. En pidä tämän maan talvista. Niistä pitävät vain ne, jotka ovat kyllin rikkaita päästäkseen helposti hiihtämään tai kyllin hulluja näkemään runsaasti vaivaa päästäkseen hiihtämään. Tämän maan talvet eivät ole hyviä niille, jotka joutuvat kävelemään kadulla ja odottamaan bussia. Lumi tarttuu kengänpohjaan ja imee siitä itsensä sukanpohjaan ja laskeutuu mielenkarvautena mielenpohjaan. Liian paljolti tämä maa on minulle kylmä pimeä maa. Toukokuusta pidän, ja kesäkuusta; toukokuussa synnyin, kesäkuussa nain.

Poliittinen maailmakatsomus ei merkitse aivan samaa kuin puoluekanta. Sen sijaan poliittinen maailmankatsomus merkitsee täsmälleen samaa kuin maailmankatsomus, ja maailmankatsomus samaa kuin maailman kuva. Puoluekanta syntyy siten, että ihminen ensin tarkasti perehtyy maailmaan, mm. puolueisiin, ja katsoo sitten tarkasti sitä kuvaa, mitä hänellä on maailmasta verraten sitä tarkasti niihin kuviin, mitä hänellä on puolueista, ja valitsee sitten jälkimmäisten joukosta sen, jonka hän parhaiten ymmärtää, eli sen, joka parhaiten sopii hänen maailmankuvaansa, hänen maailmansa kartalle. Muuten ei voi ollakaan: Suomessa on käytännöllisesti katsoen noin 5.000.000 maailmankatsomusta ja käytännöllisesti katsoen noin 5 puoluetta.

Aloitin maailmankuvani kuvaamisen luettelemalla isänmaani ystävällisten äidinkasvojen olennaiset piirteet. Niissä on, myös henkisessä katsannossa, tarpeettoman paljon kylmyyttä ja pimeyttä. Henkisessä katsannossa on kylmyyttä ja pimeyttä tarpeettoman paljon kaikkialla maailmassa, yksinpä Montereyn niemellä aurinkoisessa Kaliforniassakin. Maailma tarvitsee lisää valoa ja lämpöä, sekä aineelliseen että henkiseen katsantoonsa.

Minun maailmankuvassani sosialismi on voimalaitos, joka tuottaa lämpöä ja valoa. Siksi olen sosialisti.

Historia on, erään Hitlerin teoista ja eräiden historioitsijoiden teorioista huolimatta, kertomusta ihmiskunnan edistymisestä. Mikään pitkäjäykkinen kertomus se ei ole: kaiken aikaa vauhti kasvaa, edistyminen nopeutuu. Minun maailmankuvassani historia on matkakertomus ihmiskunnan matkasta kohti sosialismia. Minun maailmankuvani mukaan matka ei päädy niin kauan kuin aika ei seisahda. Mutta vauhti kasvaa, ja sitä voidaan kiihdyttää.

*

On paljon niitä, jotka sanovat, että ihminen on aina ja kaikkialla sama ja että sota kuuluu ihmisluontoon ja että talouselämän pyörät eivät pyöri elleivät porvarit pääse tekemään hirvittävästi hintaa köyhien kustannuksella. Kun sanon, että ihminen on aina ja kaikkialla erilainen ja että sota ei kuulu ihmisluontoon ja että taloudellinen houkutin ei ole välttämätön ihmisen taloudellisellekaan toiminnallisuudelle, en tule kuvanneeksi ainoastaan oman maailmankuvani eräitä piirteitä, vaan myös monien niiden maailmankuvaa, joilla on asioista vieläkin parempi tieto kuin minulla. Pessimismi perustuu väärään tietoon, ja tahtoon.

Mistä sitten johtuu, että keskuudessamme on niin paljon pahoja ihmisiä, sotaisia, saalistelevaisia? Siitä vain, että heidät (= meidät) on kasvatettu väärään tietoon, ja väärään tahtoon; vääriin tunteisiin, väärään henkeen, ja väärässä järjestelmässä (= kapitalismissa). Henki pitää parantaa, järjestelmä uudistaa, maailma muuttaa; maailma muuttuu.

Kapitalismi on kaikkialla murtumassa, ja työtä, joka auttaa sosialismia tulemaan sen tilalle, tehdään kaikkialla. Kaikkialla ei

käytetä samoja sanoja, kielet ovat niin erilaisia. Neuvostoliitossa nekin, jotka eivät auta sosialismia, käyttävät usein sanaa sosialismi; Amerikassa nekin, jotka auttavat sosialismia, usein karttavat sanaa sosialismi. Maailma muuttuu mm. kielitaidon lisääntymisen tietä.

Ihmiskunnan hyväntekijät ovat kaikki optimisteja, ja kaikki pessimistit ovat pahantekijöitä. Optimisti voi vajota synkkyyteen ja kirjoittaa kirjan, jossa hän maalaa isoja piruja ihmiskunnan seinälle. Hän tekee sen varoittaakseen vaarasta, uskoen, koska on optimisti, että ihmiskunta on kyllin viisas varoakseen vaaraa. Pessimisti sen sijaan pystyy jopa hekumoimaan ihmisen iankaikkisen pahuuden ajatuksella. Kun minä sanon olevani optimisti, niin en tarkoita, että uskon Francosta hyvää; uskon, että yhä useammat ihmiset, Espanjassa, maailmassa, tietävät Francosta pahaa. Niin ikään uskon, että he tuon tietonsa vuoksi tahtovat muuttaa maailman kuvaa myös Pyreneitten niemimaan kohdalta, ja paremmaksi.

*

Järjestelmän henki on arvojen järjestys. Henki muuttuu, jos esimerkiksi 'suomalaisuuden' kunnioittamisen tilalle saadaan 'ihmisyyden' kunnioittaminen, 'kovuuden' arvostamisen tilalle 'lempeyden' arvostaminen, mainesanaksi 'suoraselkäisen' tilalle 'suurisilmäinen'. Minulla on se käsitys, että monen sosialistin, myös kommunistin, mielestä 'yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus' on saavutettu silloin, kun yksilön asema yhteisössä riippuu ainoastaan hänen 'omista' ansioistaan, ei 'perityistä' taikka 'rosvotuista'. Minun sosialismini mukaan tällaisessa vaiheessa ollaan vasta puolitiessä, koska toinen puoli meidän olemuksessamme silloinkin on perittyä, geeneissä saatua. Ne ovat erilaisia ne geenit. Tietyssä vaiheessa voidaan päästä siihen, että lahjakkuuden eri lajeja osataan arvostaa yhtäläisesti, kun ymmärretään, että hyvä valtiomieskyky tai hyvä taiteilijankyky eivät ole sen arvokkaampia kuin hyvä sähkömieskyky taikka hyvä siivoojankyky. Mitä tietä tähän tullaan: sitä tietä, että vaiheessa ennen sitä maksetaan enemmän palkkaa sähkömiehelle ja varsinkin siivoojalle kuin taiteilijalle ja varsinkaan valtiomiehelle; tämä tehdään luottaen siihen, että tiettyjen ammattien harjoittajat saavat osan palkastaan suurempana tyydytyksenä uskoessaan että heidän asemaansa arvostetaan enemmän kuin siivoojan asemaa. Kun siivoojat huomaavat, että heitä oikeastaan aliarvostetaan, kun mm. pidetään heidän motiivejaan ainoastaan taloudellisina, niin he rupeavat vaatimaan samaa arvonantoa itselleen kuin taiteilijoillekin eli yhtä pientä palkkaa. Seuraavassa vaiheessa on vielä maksettava huonoille siivoojille paremmin kuin hyville, kunnes huonot siivoojat vaativat korjausta asiaan. Tällä tavalla päästään taloudelliseen oikeudenmukaisuuteen ja hyvin lähelle myös viihtyvyyden oikeudenmukaisuutta. Mutta kun sosialismissa on aina oltava valppaana vähäväkisten puolesta vahvoja vastaan, on koko ajan pyrittävä kehittämään menetelmiä,

joilla esim. rumuus, tyhmyys ja heikkoluonteisuus voidaan sopivasti kompensoida, ettei yksiltä riistettäisi mitään valoa ja lämpöä.

*

Kun kerran esitin näitä ajatuksiani ystävälleni porvarille, joka paitsi minun on myös marxilaisuuden ystävä, niin hän sanoi, että minä en ole marxilainen, vaan kristitty. Voi olla näinkin. En tiedä kaikkea Kristuksesta enkä läheskään kaikkea Marxista; sen tiedän, että Marx ei ollut marxilainen eikä Kristus kristitty; että molemmat tarkoittivat ihmisen parasta; että Kristus ei noussut haudasta ja että myös Marx kuoli jättäen maailman muuttumaan.

*

Olen pitänyt itseäni marxilaisena, mutta myönnän kernaasti, että maailmankuvani eroaa huomattavasti monien niiden kuvista, jotka myös kutsuvat maailmankuvansa eräitä alueita marxilaisuuden nimellä. Tiettyyn yhteisymmärrykseen erilaisten marxilaisten välillä voidaan päästä opettelemalla kieltä eli esimerkiksi eräiden maailmankuvan merkkien sisältöä. Kun esimerkiksi ymmärretään, että 'omistus' ei tarkoita mitään muuta kuin 'valtaa', niin loppuu erilaisten sosialistien kiista sosialisoinnista siihen paikkaan, ja kaikki ymmärtävät, että ruotsalaiset ja venäläiset lähestyvät samaa päämäärää, joskin täysin vastakkaisilta suunnilta niin kuin muinoin Nevajokea, ymmärtävät, että sosialismi ja kansanvalta ovat sama asia; keskustelun aiheeksi jäävät metodikysymykset.

Kun metodista puhutaan, on yhteisymmärrykseen sosialistin ja kommunistin kesken vaikea päästä. Tämä johtuu siitä, että kansanvalta ja väkivalta ovat eri asioita.

Minun maailmankuvani mukaan on mahdollista, että moni kommunisti tarkoittaa vilpittömästikin ihmisen parasta. Mutta liian moni kommunisti hyväksyy merkillisen tien: aseellisen kumouksen, tien peitsenkärkiä pitkin. Tällaisella kommunistilla on malka silmässä eli puukko hihansuussa. Puukko on pessimistin merkki.

Kommunismi uskoo mm. ihmisuhriin. Ei ole pitkää aikaa siitä, kun se käyttäytyi kuin erään etuaasialaisen tarun Aabraham: oli valmis uhraamaan oman poikansa. Eroksi jäi se, että mitään jumalaa ei todellisuudessa kuten tarussa ilmaantunut väliin, koska mitään jumalaa ei tietenkään ole. Täytyi jäädä odottamaan ihmistä. Kommunismi uhrasi yhden sukupolven, sen keskuudessa monta hyvää sosialistia ja kommunistia. Minä en salli, että ihmisiä uhrataan. Sallin, ja näen mielelläni, että ihminen uhrautuu.

Siitä on jo lähes kaksi vuotta, kun kirjoitin Sosialistisessa Aikakauslehdessä, että demokraattisen sosialismin ja kommunismin kesken on pitkään vallinneen keskipakoisvoiman jälkeen havaittavissa merkkejä keskihakuisvoimasta. Käsittääkseni merkit ovat nyt jopa jonkin verran selvempiä. Mitä vähemmän kommunistit käyttävät puukkojaan, sitä vähemmän sosialidemokraatit näyttävät pelkoaan. Toivoakseni on niinkin, että kommunistien keskuudessa ei ainoas-

taan puukkojen näyttäminen vähene vaan myös puukot ja että sosialidemokraattien keskuudessa ei vain pelon näyttäminen vähene vaan myös pelko. Pelkään, että minä vielä pelkään. Näkisin niin mielelläni veljeni tuhlaajapojan yhteisen isämme talossa, ehdottaisinpa sitäkin, että teurastettaisiin juotettu vasikka, mutta entäpä jos tuhlaajapoika teurastaa isänsä? Ja veljensä?

*

Maailmankatsomukseni on optimistinen, mutta arkipäiväiset havaintoni tekevät minut usein apeaksi. Tämä saattaa johtua omasta kuvastani, joka näyttää rumalta, synkkinä hetkinä tarpeettoman rumalta siihenkin kuvaan verrattuna mikä minulla valoisina hetkinä jo tämänkin päivän ihmisestä on. Mutta minkäs minä teen: olen vanhan maailman, vanhan järjestelmän kasvatti. Vanha maailma on kylmä, kova ja pimeä. Se jäätää rintamme, kovettaa sydämemme ja pimentää katsantomme. Vanha järjestelmä on epäjärjestelmä. Haluan selvää siirtymistä selvempään järjestelmään: arvojen ja normien. Haluan sitä mm. siksi, ettei kaikilla tulevaisuuden renttusosialisteilla olisi yhtä hyviä tekosyitä kuin minulla oman tilansa kuvaamiseen.

Lasse Sammalisto

Malthusista

Malthusin nimellä on minulle kauan ollut huono kaiku. Olin saanut hänestä suunnilleen sellaisen käsityksen, että hän oli joku epäilyttävä pappismies, joka ryhtyi kirjoittelemaan asioista joihin ei ollut kunnolla perehtynyt ja joka väitti, että yhteiskunnan on luonnonlain pakosta jatkuvasti kurjistuttava ja että tästä kohtalosta ei ole mitään pelastusta. Arvelen että useimmilla jotka joskus ovat Malthusista kuulleet on samantapainen käsitys. Luulen myös tietäväni mistä tämä johtuu: siitä, että Malthusin ovat kaikki piirit yksimielisesti tuominneet. Konservatiivit siksi että he ovat aina suosineet ajatusta, että yhteiskunnallinen asema on seurausta synnynnäisistä eduista, että väestönkasvun aiheuttamassa yhteiskunnallisessa paineessa synnystään kyvykkäät saavat ansaitsemansa aseman, kun taas heikkojen tuleekin sortua jotta 'rotu' säilyisi voimakkaana. Liberaalit aluksi siksi että heidän alkuperäinen ajatuksensa kasvatuksen kaikkivoipaisuudesta ei sopinut siihen että luonto voisi ihmistä mitenkään pakottaa, ja myöhemmin – sen jälkeen kun oli todistettu että kyvykkyyden suhteen on perinnöllisiä eroja – siksi että heistä itseasiassa tuli konservatiiveja, kun eivät voineet ymmärtää että perinnöllisten erojen keksimisen jälkeen kasvatus ei ainoastaan ole tarpeellista vaan entistä vaativampaa. Marx taas siksi että hän käsitti Malthusin ajattelevan kapitalistisen järjestelmän jumalsyntyiseksi ja siten välttämättömäksi, sosialistit siksi että Marx tuomitsi Malthusin.

Kun myöhemmin rupesin yhä enemmän kiinnostumaan kehitysoppiin, huomasin että Darwin, varmistuttuaan siitä että kehitystä oli luonnossa tapahtunut, ei ollut käsittää millä tavoin se olisi voinut tapahtua, hän ei keksinyt kehityksen mekanismia. Mutta kun hän oli lukenut Malthusin kirjoituksen "Väestöstä", asia kirkastui heti, hän keksi luonnonvalinnan.

Miten on mahdollista että Malthus, joka yksimielisesti oli todettu kehityksen kieltäjäksi, on ratkaisevasti edistänyt kehitysopin syntyä? Engelsillä on tähän vastaus: Malthus onkin vaikuttanut kielteisesti Darwinin ajatteluun: hän sai Darwinin korostamaan kilpailun merkitystä ja vähättelemään ympäristöön sopeutumisen tärkeyttä. Tällaiseen väärinkäsitykseen on eräänä syynä varmaan Darwinin epäonnistuneet termit "olemassaolon taistelu" ja "sopivimman eloonjääminen". Sopivimman eloonjääminen ei merkitse taistelua lajikumppanin kanssa eloonjäämisestä, vaan sitä että tietty perinnölli-

nen tyyppi saa enemmän jälkeläisiä kuin muut, jolloin sen osuus seuraavissa sukupolvissa kasvaa: on siis vain kysymys, niin kuin nyt sen sanomme, eri genotyyppien eli peruasujen jälkeläismäärien eroista. Darwin oli jo täysin selvillä siitä, että mitä paremmin yksilö, rotu tai laji on sopeutunut ympäristöön, siis myös mitä paremmin se on sopeutunut lajikumppaneihinsa, sitä suurempi mahdollisuus sillä on tuottaa jälkeläisiä ja sitä suurempi mahdollisuus sen suvulla on jäädä eloon, säilyä.

Malthus esitti erään luonnollisen haittatekijän, liiallisen väestönkasvun, joka johtuu siitä että ihminen on yhä paremmin oppinut hallitsemaan luontoa, so. sopeutumaan ympäristöön. Jos käyttäisimme nykyistä kehitysopin kieltä, tämä merkitsee että luonnonvalinta tässä tapauksessa on osoittanut lyhytnäköisyytensä – joka kehitysopin tutkijoille on ilmennyt monista muistakin esimerkeistä – ja johtanut siihen että ihmisen itsensä täytyy ryhtyä tätä lyhytnäköisyyttä hoitamaan, sillä väestö alkaa kasvaa niin nopeasti että siitä mikä eläimille on sopeutumisen etu, nopeasta lisääntymisestä, on ihmiselle tulossa haitta. Malthus sanookin suoraan, että jos yhteiskunta on tarpeeksi kehittynyt, on tämä haitta helposti korjattavissa (koska yhteiskunta sen silloin tajuaa ja korjaa). Silloisissa yhteiskuntaoloissa hän ei keksinyt luonnon aiheuttamaan epäkohtaan muunlaista korjausta kuin luonnottoman: sukupuolisen pidättyvyyden. Meillä on jo 'luonnollisempiakin' keinoja, ja ne mukaan lukien Malthusin seuraavat ajatukset ainakin minusta tuntuvat hyväksyttäviltä. Käännetyt kohdat ovat Malthusin teoksen v. 1807 ilmestyneestä neljännestä painoksesta; ensimmäinen ilmestyi v. 1798.

Th. Robert Malthus

Tutkielma väestöstä

Ensimmäinen kirja

Väestönkasvun esteistä maailman alikehittyneissä osissa ja menneinä aikoina

Ensimmäinen kappale. *Aiheen määrittely. Väestön kasvun ja ravintoaineiden määrän kasvun suhteista*

Luonnostaan lankeava aiheen käsittelytapa yhteiskunnan parantamista tutkittaessa on

1) tutkia niitä syitä jotka tähän mennessä ovat ehkäisseet ihmiskunnan onnellistumista ja

2) tutkia mitä mahdollisuuksia on näiden syiden poistamiseksi osittain tai kokonaan tulevaisuudessa.

Tämän kysymyksen perinpohjainen käsittely sekä niiden syiden luetteleminen, jotka tähän mennessä ovat vaikuttaneet ihmisen edistymiseen, on yhden ihmisen kyvyille ylivoimaista. Tämän tutkielman varsinainen tarkoitus on tutkia yhden ihmisluontoon läheisesti kuuluvan tekijän vaikutuksia, jotka ovat voimakkaina tuntuneet aina yhteiskunnan perustamisesta lähtien mutta sivuutettu vähin äänin tätä aihetta käsitelleiden tutkijain kirjoituksissa. Tämän tekijän olemassaolon osoittavat tosiasiat on kyllä kerta toisensa jälkeen havaittu ja julkituotu, mutta sen luonnolliset ja väistämättömät vaikutukset ovat jääneet melkein kokonaan huomiota vaille, vaikka luultavasti näiden vaikutusten tiliin voi lukea hyvin paljon siitä puutteellisuudesta ja kurjuudesta sekä siitä luonnon antimien epätasaisesta jakautumisesta, jonka korjaamiseksi valistuneiden ihmisten kautta aikojen on ollut pakko toimia.

Tarkoittamani tekijä on kaiken elollisen jatkuva taipumus lisääntyä enemmän kuin sille on tarjona ravintoa.

Tri Franklin huomasi, että kasvien ja eläinten tuotteliaisuudella ei ole mitään muuta rajaa kuin se että täytettyään

maan niiden täytyy turvautua toistensa toimeentulokeinoihin. Hän sanoo, että siellä missä maan pinnalta puuttuu muita kasveja se vähitellen siementyy ja täyttyy yhdestä ainoasta lajista, kuten esimerkiksi hampusta; ja jos ei ole muita asukkaita, sen pian täyttää yksi ainoa kansakunta, vaikkapa englantilaiset.

Tämä on kiistämätön totuus. Eläin- ja kasvikunnan kautta luonto on kaikkialle levitellyt uutta elämää hyvin tuhlailevalla ja vapaalla kädellä, mutta se on ollut melko kitsas hankkimaan tälle elämälle tilaa ja ravintoa. Maapallon kaikki siemen täyttäisi miljoonia maailmoja muutamassa tuhannessa vuodessa, jos se saisi esteettömästi kehittyä. Välttämättömyys, tuo luonnon itsevaltainen, kaikkeen ulottuva laki, pitää sen ennalta määrätyissä rajoissa. Kasvikuntaa ja eläinkuntaa hillitsee tämä suuri ehkäisyn laki, eikä ihminen voi väistää sen määräysvaltaa, järkeili tai ponnisteli hän miten tahansa.

Kasvien ja järjettömien eläinten kannalta asia on yksinkertainen. Niitä ajaa mahtava vaisto lisätä lajiaan, eikä tämän vaiston vaikutus varmastikaan lakkaa jälkeläisten elättämisen aiheuttamasta huolesta. Siispä milloin vain on mahdollisuus, lisääntymisen tarve vaikuttaa täydellä tehollaan, ja liikalisääntymisen vaikutukset hillitsee myöhemmin elintilan ja ravinnon puute.

Tämän ehkäisevän tekijän vaikutukset ihmiseen ovat monimutkaisempia. Joskin häntä ajaa yhtä voimakas vaisto, järki tulee väliin ia kysyy, onko syytä tuottaa maailmaan olentoja joille ei voi turvata toimeentuloa. Jos ihminen noudattaa tätä luonnollista ajatusta, on ehkäisystä liian usein seurauksena paheita. Jos hän ei sitä noudata, ihmiskunta pyrkii jatkuvasti lisääntymään enemmän kuin toimeentulo sallii. Mutta koska sen lain johdosta, jonka mukaan ravinto on ihmiselämälle välttämätöntä, väestö tosiasiallisesti ei voi koskaan lisääntyä toimeentulon vähimmäisrajan alapuolelle, täytyv väestönkasvua hillitsevien tekijöiden jatkuvasti toimia siten, että ravinnon hankkiminen vaikeutuu. Vaikeutumisen täytyy olla jossakin havaittavissa, ja sen täytyy suuressa osassa ihmiskuntaa tuntua raskaana, joko jonakin kurjuuden monista muodoista tai kurjuuden pelkona. Väestön alituinen pyrkimys lisääntyä enemmän kuin toimeentulomahdollisuudet sallivat sekä mainittujen syiden aiheuttama väestön pysyttäminen rajoissa, joiden yli se ei voi päästä, käy riittävän selvästi ilmi niistä erilaisista yhteiskunnista, joissa ihminen on elänyt. Mutta ennen kuin jatkamme tätä tarkastelua, ongelman voi ehkä nähdä tarkemmin jos yritämme selvittää, mikä olisi väestön luonnollinen lisääntymisnopeus, jos sille annettaisiin täysi vapaus, ja kuinka nopea tuoton lisäys olisi odotettavissa jos ihminen pääsisi harjoittamaan tuotantoa mahdollisimman suotuisissa oloissa.

Tarkastellessaan silloisten vähäisten, vain muutamista maista saatujen tietojen valossa lisääntymisnopeutta Malthus toteaa, että väestö saattaa joillakin seuduilla kaksinkertaistua kahdessakymmenessäviidessä vuodessa ja joskus viidessätoistakin vuodessa. Nykyään tiedetään, että koko maailman väestö tällä hetkellä voi kaksinkertaistua juuri joka kahdeskymmenesviides vuosi. Tämä merkitsee sitä että väestö kasvaa geometrisena sarjana. Sitten Malthus siirtyy pohtimaan, miten nopeasti tuotanto voisi kasvaa, ja päätyy siihen, ettei se voi kasvaa nopeammin kuin aritmeettisen sarjan mukaisesti. Tässä Malthus erehtyy, sillä tällaista lukujen mystiikkaa kysymykseen ei liity. Malthusin aikojen jälkeinen kehitys on osoittanut, että tuotantoa voi lisätä paljon nopeammin kuin hän kykeni kuvittelemaan (ei kuitenkaan geometrisen sarjan mukaisesti). Toinen asia on, että tuotannon lisäystä ei läheskään kokonaan käytetä nälän torjumiseen. Huomautettuaan, että maapallolla on paljon melko harvaan asuttuja alueita joista voisi saada lisää toimeentulomahdollisuuksia, hän varoittaa, ettei kehittyneillä kansoilla ole oikeutta hyötyä kehittymättömien kustannuksella; mutta juuri näinhän on sitten käynyt ja tällä tavalla vain lykätty sitä hetkeä, jolloin yleismaailmallinen kriisi puhkeaa. Lopuksi Malthus laskee tilanteen kehityksen, ellei väestönkasvua ehkäistäisi; meidän aikanamme väestön ja tuotannon suhde olisi hänen laskunsa mukaan yhdeksän suhde yhteen. On vaikeaa laskea, mikä todellinen suhdeluku on, mutta kun ajattelee, että 400 miljoonaa ihmistä elää hyvin, miljardi huonosti ja loput nälässä, voi arvailla, että kahden suhde yhteen on melko lähellä oikeaa. Ensimmäisen kappaleen lopussa Malthus sanoo:

> Tässä olettamuksessa (nimittäin väestön ja tuotannon suhteen kehitystä koskevassa) ei edellytetä maapallon tuotolle mitään rajaa. Se voi lisääntyä ikuisesti, mutta silti väestönkasvun mahti on niin paljon suurempi, että ihmislajin lisääntymisen voi pitää toimeentulomahdollisuuksien tasalla vain välttämättömyyden lain ankara käsky.

Toinen kappale. *Väestönkasvun yleisistä esteistä ja niiden vaikutuksesta.*

Viime kädessä väestönkasvua siis hillitsee ravinnon puute, joka pakosta seuraa väestön ja ravinnontuotannon kasvunopeuksien erosta. Mutta tämä viimeinen este ei koskaan ole välitön este muulloin kuin varsinaisen nälänhädän aikana.

Välittömän esteen voi sanoa koostuvan kaikista niistä tavoista ja kaikista niistä sairauksista, jotka näyttävät aiheutuvan toimeentulomahdollisuuksien niukkuudesta, sekä kaikista tästä riippumattomista syistä, joko moraalisista tai

fyysisistä, jotka ovat omiaan ennen aikojaan heikentämään ja tuhoamaan ihmisen.

Nämä väestönkasvun esteet, jotka jatkuvasti enemmän tai vähemmän tehokkaasti vaikuttavat jokaisessa yhteiskunnassa ja pitävät väkiluvun toimeentulomahdollisuuksien rajoissa, voi luokitella kahteen pääryhmään, ehdollisiin ja ehdottomiin.* Silloin kun ehdollinen este on tietoinen, se on ihmiselle ominainen ja johtuu hänen ylivoimaisista älyllisistä kyvyistään, mikä suo hänelle mahdollisuuden tehdä kauas tulevaisuuteen kantavia laskelmia. Kasvien ja järjettömien eläinten määrättömän lisääntymisen esteet ovat yleensä ehdottomia; jos ne ovat ehdollisia, ne ovat tiedottomia. Mutta kun ihminen näkee ympäristössään sen hädän joka suuriperheisillä usein on, kun hän ajattelee nykyistä asemaansa, omaisuuttaan tai tuloja jotka hän nyt itse kuluttaa miltei kokonaan, ja kun hän laskee sen määrän jonka jokainen uusi yksilö veisi kun jaettavaksi ehkä seitsemälle, kahdeksalle tulisi vain hyvin vähän lisää annettavaa, hän ei voi olla tuntematta epäilystä siitä pystyykö hän elättämään ne jälkeläiset, jotka hän saattaisi tuottaa maailmaan jos noudattaisi luontoaan. Tasa-arvoisuuden vallitessa, jos sellaista olisi, kysymys olisi yksinkertainen. Yhteiskunnan nykytilassa hän joutuu miettimään toisella tavalla. Haluaako hän alentaa elintasoaan ja luopua suureksi osaksi entisistä tavoistaan? Tarjoutuuko mitään tointa, jolla voisi ajatella pystyvänsä pitämään yllä perhettä? Eikö hän itse ainakin joutuisi suurempiin vaikeuksiin ja tekemään enemmän työtä kuin yksin ollessaan? Eikö häneltä puuttuisi mahdollisuuksia antaa lapsilleen samanlaista koulutusta ja kehitystasoa kuin hänellä itsellään on ollut? Voiko hän edes olla varma siitä että – jos hänellä olisi suuri perhe – hän parhaimmalla tahdollaankaan pystyisi pelastamaan heidät ryysyiltä ja kurjalta köyhyydeltä, joka johtaisi heidät yhteiskunnalliseen rappioon? Ja jäisikö hänelle sitten muuta kuin katkera pakko menettää riippumattomuutensa ja elääkseen turvautua armeliaisuuden vähiin antimiin?

Ehdollisiksi esteiksi Malthus katsoo pidättymisen avioliitosta, jota hän ilmeisesti pitää ainoana pelastuksena, vaikka ei sitä suoraan sanokaan. Ehdottomista esteistä on osa sellaisia, joita emme itse tuota, nimittäin kaikki ne jotka johtuvat suoranaisesti kurjuudesta ja joihin kuuluu raadanta, epäterveelliset ammatit, sairaudet ja kulkutaudit yms. Me itsekin aiheutamme itsellemme esteitä, kuten sodat ja kaikkinainen kohtuuttomuus osoittavat; niiden aiheuttajana on Malthusin mielestä pahe ja niiden seurauksena kurjuus. Kaikki väestönkasvun esteet voi siis Malthusin mielestä palauttaa moraalisiin esteisiin, nimittäin paheeseen ja kurjuuteen.

* Alkuperäiset termit ovat 'preventive and positive checks'; ensinmainitut rajoittavat syntyvyyttä, jälkimmäiset lisäävät kuolleisuutta.

Jotkin näistä esteistä vaikuttavat jokaisessa maassa, mutta huolimatta niiden yleisyydestä on vain vähän valtioita, joiden väestössä ei ilmenisi jatkuvaa pyrkimystä nälkärajalle. Tämä yhtämittainen pyrkimys on omiaan rasittamaan alimpia yhteiskuntaluokkia ja estämään niitä parantamasta asemaansa tuntuvasti ja pysyvästi. Nykyisessä yhteiskunnan vaiheessa tällainen tulos näyttää syntyvän seuraavalla tavalla.

Voimme olettaa, että jokaisessa maassa toimeentulomahdollisuudet juuri riittävät hyvin elättämään sen asukkaat. Väestön jatkuva pyrkimys kasvaa, joka ilmenee jopa kaikkein turmeltuneimmissakin yhteiskunnissa, saa väkiluvun nousemaan ennen kuin toimeentulomahdollisuudet ovat lisääntyneet. Sen vuoksi se ravinto, joka ennen riitti ruokkimaan 11 miljoonaa (Englannin silloinen väkiluku - Suom.), täytyy nyt jakaa yhdentoista ja puolen miljoonan kesken. Tämän seurauksena köyhien elintaso laskee, ja monet heistä joutuvat pahaan ahdinkoon. Koska työntekijöitä on myös saatavana enemmän kuin ennen, työstä maksettavan hinnan täytyy ruveta alenemaan, kun taas tuotantopalkkiot samalla pyrkivät nousemaan. Siksi työläisen täytyy tehdä enemmän työtä ansaitakseen yhtä paljon kuin aikaisemmin. Tämän pulakauden aikana avioliitto on niin arveluttava ja perheen elatus niin vaikeaa, että väestönkasvu melkein pysähtyy.

Tätä vastaan nykyäänkin huomautetaan sanomalla, että nälkärajalla ihminen elää vain päivän kerrallaan eikä ajattele, onko avioliitto arveluttava vai ei, mutta huomio onkin kiinnitettävä sanontaan "perheen elatus niin vaikeaa", mikä merkitsee, että kuolleisuus, varsinkin lapsikuolleisuus nousee, kuten hyvin tiedämme. On myös käänteisiä tapauksia tiedossa: vuosina 1931–41, jolloin Intiassa oli yhtämittaisesti hyviä satoja, Intian väkiluku kasvoi ennennäkemätöntä vauhtia, 50 miljoonalla eli 5 miljoonalla vuodessa. Tähän tulee Malthus seuraavassa.

Samalla kertaa työn halpuus ja työvoiman ylitarjonta sekä tarve sitä varten lisätä tuotantoa rohkaisevat maanviljelijöitä ottamaan enemmän työvoimaa, raivaamaan uutta maata sekä käsittelemään tehokkaammin ja parantamaan sitä maata, joka jo on viljelyksessä, kunnes toimeentulokeinojen ja väestön suhde tulee samaksi kuin sinä aikana, josta lähdimme. Juuri kun tilanne työntekijän kannalta alkaa taas tulla mukavammaksi, väestönkasvua hillitsevät tekijät hellittävät taas jonkin verran otettaan, ja vähän ajan kuluttua sama onnellisuuden taantumisen ja lisääntymisen vuorottelu toistuu.

Tällaiset heilahtelut eivät luultavasti näytä ilman muuta selviltä, ja tarkkaavaisimmallekin havainnoitsijalle saattaa olla vaikeata todentaa tällaista vuorottelua. Kukaan harkitseva ihminen, joka syventyy aiheeseen, ei juuri voi uskoa, ettei

tällaista heilahtelua todella tapahdu, vaikkakaan se ei ole niin silmiinpistävää kuin olen kuvannut, ja paljon epäsäännöllisempää.

Yhtenä pääsyynä siihen, miksi tätä vaihtelua on ollut vaikea huomata ja miksi kokemus ei ole sitä selvemmin osoittanut kuin voisi luonnostaan odottaa, on se että ihmiskunnasta toistaiseksi kirjoitettu historia yleensä on ollut vain yläluokkien historiaa. Meillä ei ole paljonkaan luotettavia tietoja sen ihmiskunnan osan tavoista ja tottumuksista, jossa nämä heilahtelut pääasiallisesti tapahtuvat. Tyydyttävä tämäntapainen yhden kansan ja yhden aikakauden historia vaatisi monien havainnoitsijoiden harjoittamaa alituista ja pikkutarkkaa silmälläpitoa – paikallisoloja koskevien ja yleisten huomautusten muodossa – yhteiskunnan alemman luokan asemasta ja syistä jotka siihen vaikuttavat; ja täsmällisten johtopäätösten tekeminen tästä aiheesta vaatisi monien historioitsijoiden työn monen peräkkäisen vuosisadan aikana. Tällaisen tilastollisen tietouden keräämiseen on viime vuosina jo ryhdytty joissakin maissa, ja voimme luottaa saavamme paremman kuvan ihmisyhteiskunnan sisäisestä rakenteesta näiden tutkimusten edistyessä. Mutta tieteen voi sanoa vielä elävän lapsuuttaan, ja monet niistä tutkimuskohteista, joista olisi toivottavaa saada tietoa, on joko jätetty huomiotta tai niitä ei ole käsitelty kyllin tarkasti. Tähän tietouteen voi ehkä laskea aikuisten lukumäärän suhteen avioliittojen lukumäärään, sen missä määrin turmelusta on vallinnut seurauksena äitiyden ehkäistymisestä, lasten kuolleisuuden kaikkein pahimmassa ahdingossa elävissä yhteiskuntakerroksissa suhteessa niihin joille elämä on helpompaa, työn todellisen hinnan vaihtelut, havaittavat erot yhteiskunnan alimpien luokkien mukavuudessa ja onnessa (eri aikoina tietyn ajan kuluessa), ja hyvin tarkat syntyvyys- ja avioliittorekisterit, jotka ovat tavattoman tärkeitä tämän aiheen käsittelylle.

Tällaisia yksityiskohtia sisältävä rehellinen historia olisi omiaan valottamaan sitä tapaa, millä jatkuva väestönkasvun este vaikuttaa, ja luultavasti todistaisi taantumisen ja edistyksen vuorottelun, jonka mainitsimme, vaikkakin heilahtelujen pituuksien täytyy olla epäsäännöllisiä, koska asiaan vaikuttaa monia sivutekijöitä, kuten uusien teollisuudenhaarojen syntyminen tai entisten epäonnistuminen, maataloudellisen yritteliäisyyden vaihtelut, lihavat vuodet ja laihat vuodet, sodat, sairauden ajat, huonot lait, maastamuutto ja muut samantapaiset tekijät.

Seikka, joka ehkä enemmän kuin mikään muu on ollut omiaan estämään näkemästä heilahteluja, on työn nimellisen ja todellisen hinnan ero. Tapahtuu erittäin harvoin että työn nimellishinta yleisesti laskee, mutta tiedämme hyvin että se usein pysyy samana silloinkin, kun provisioiden nimellishinta

on vähitellen nousussa. Itse asiassa tämä merkitsee työn todellisen hinnan alenemista, ja tällaisena aikana yhteiskunnan alempien luokkien aseman täytyy vähitellen huonontua. Mutta maanomistajat ja kapitalistit rikastuvat työn todellisesta halpuudesta. Suurentuneen pääomansa turvin he voivat ottaa työhön enemmän väkeä, ja kun väestönkasvu on luultavasti hieman estynyt perheen elättämisen vaikeuduttua, työvoiman tarve tulee tietyn ajan kuluttua tarjontaa suuremmaksi, jolloin työn hinta tietenkin nousee jos se saa hakeutua luonnolliselle tasolleen, ja sen vuoksi päiväpalkassa sekä yhteiskuntaluokkien alempien luokkien asemassa tapahtuu vuorotellen taantumista ja edistymistä, vaikka työn hinta ei ehkä koskaan nimellisesti laskisi. Luontaistaloudessa, jossa työllä ei ole mitään kiinteää hintaa, tapahtuu epäilemättä samanlaisia heilahteluja. Kun väestö on lisääntynyt nälkärajalle, kaikki ehdolliset ja ehdottomat esteet luonnollisesti toimivat entistä tehokkaammin. Paheelliset sukupuolitavat ja lasten heitteillejättö yleistyvät, ja sodan sekä epidemioiden todennäköisyys ja tuhoisuus kasvavat, ja syyt ovat jatkuvasti vaikuttamassa, kunnes väestö on vähentynyt ravinnonsaantia vastaavalle tasolle: sen jälkeen nousu suhteelliseen yltäkylläisyyteen saa aikaan väestönkasvua, ja jonkin ajan kuluttua sen vauhtia alkavat taas hillitä samat syyt.

Suomentanut ja referoinut Lasse Sammalisto

Sitä sananvapautta

Joulukuun 1. päivänä pidettiin B-Messuhallissa suuri mielenosoituskokous ydintuhoa vastaan ja rauhan puolesta. B-Messuhalli oli ääriään myöten täynnä yleisöä tässä kokouksessa, jonka olivat yhdessä järjestäneet Suomen kaikki rauhanjärjestöt.

Seuraavana päivänä tästä kokouksesta ei mainittu sanallakaan missään sanomalehdessä Kansan Uutisista oikealle. Uusi Suomi ja Helsingin Sanomat kyllä tiesivät kertoa, että samana päivänä oli A-Messuhallissa ollut 10 000 pyhäkoululaista juhlaansa viettämässä.

Aikaisemmin päivällä samana joulukuun ensimmäisenä järjestettiin Yliopiston juhlasalissa Suomen kansan rauhanviestin johdosta arvokas tilaisuus, jossa maan hallituskin oli näkyvästi edustettuna. Tästä kerrottiin oikeistolaisissakin lehdissä, mutta ainoastaan muutamalla rivillä; tämä tilaisuus katsottiin paljon vähempiarvoiseksi kuin pyhäkoululaisten juhla.

Joulukuun 11. päivänä oli Kulttuuritalossa mielenkiintoinen ja onnistunut keskustelutilaisuus aiheesta "Mistä kirjailija saa kirjoittaa?". Kulttuuritalon sali oli käytäviä myöten täynnä väkeä, ja keskustelussa – johon osallistui mm. Paavo Rintala – esitettiin monia huomionarvoisia näkökohtia kirjailijan työstä ja asemasta tässä yhteiskunnassa.

Tästä tilaisuudesta kertoi seuraavana päivänä yllättäen Hufvudstadsbladet, samoin seuraavan viikon Ylioppilaslehti. Muut lehdet Kansan Uutisia jälleen lukuunottamatta eivät pitäneet tätä tilaisuutta uutisen arvoisena saati sitten yksityiskohtaisempaa selostusta vaativana.

Tällaisia esimerkkejä voisi luetella loputtomiin: oikeistolehdet kuvittelevat, että ne vaikenemalla voivat tukahduttaa liikkeet ja pyrkimykset, jotka eivät ole niille mieleen.

Näiden lehtien omistajien ja toimittajien olisi syytä muistaa, ettei ainoastaan perättömien uutisten julkaiseminen vaan myös tärkeiden uutisten julkaisematta jättäminen on omiaan tylsistyttämään sitä niin sanottua sanan vapauden miekkaa.

Yhtenäiskoulu ja opettajainvalinta

Eduskunta teki merkittävän kulttuuripoliittisen ratkaisun marraskuun 23. päivänä. Se hyväksyi toivomuksen, jossa hallitusta kehotetaan ryhtymään kiireellisesti toimenpiteisiin peruskoulumme uudistamiseksi yhtenäiskouluperiaatteen mukaisesti. Hallituksen tulee tämän jälkeen toimia niin että se antaa, kuten eduskunnan päätöksessä sanotaan, *välittömästi* koulunuudistusta koskevat lakiesitykset eduskunnalle.

Ennen kuin koulunuudistusta voidaan ryhtyä toteuttamaan, on ratkaistava monia siihen liittyviä kysymyksiä, jotka koskevat mm. hallintoa, jatkokoulutuksen niveltämistä peruskouluun sekä kustannusten jakoa kuntien ja valtion välillä. Erääksi kaikkein suurimmaksi ja keskeisimmäksi ongelmaksi muodostuu ilmeisesti opettajainvalmistuksen järjestäminen uuden peruskoulun tarpeita varten.

Kouluohjelmakomitea on mietinnössään käsitellyt jossakin määrin toimenpiteitä opettajainvalmistuksen kehittämiseksi. Myös kouluhallitus on kiinnittänyt huomiota koulunuudistuksen tähän puoleen lausunnossaan. Lisäksi on mm. apulaisprofessori Annika Takala kirjoituksessaan "Eräitä näkökohtia opettajakoulutuksemme uudistamiseksi" käsitellyt asiaa.

Kaikissa opettajainvalmistusta koskevissa suunnitelmissa ja lausunnoissa on lähtökohtana pidetty entistä voimakkaampaa opettajain tiedollisen tason kohottamista, tarkemmin sanoen opetusaineen mahdollisimman täydellistä hallintaa. Tämän ohella on tähdennetty pedagogisen koulutuksen lisäämistä. Professori Takala toteaa edellä mainitussa kirjoituksessaan: "Suunniteltu yhtenäiskoulu merkitsisi toteutettuna sitä, että sen opettajilta vaadittaisiin suurempaa pedagogista taitoa kuin minkään nykyisen koulumme opettajilta." Prof. Takala perustelee käsitystään sillä, että yhtenäiskoulussa väliasteen oppilasaines ei ole niin tasaista kuin se on nykyään toisaalta oppikoulussa, toisaalta kansakoulussa. Edelleen hän viittaa siihen, että yhtenäiskouluun tulee oppilaita myös "kansan perusluokasta". Tämän vuoksi ei vaikeiden oppilaiden ongelmaa prof. Takalan mukaan enää voida ratkaista erottamalla heidät ja lähettämällä takaisin kansakouluun, kuten nykyisessä oppikoulussa usein menetellään. Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että prof. Takalan mielipide vaikeitten lasten yhteiskunnallisesta taustasta – kansan perusluokka – on aivan perustelematon. Ongelmalapsia tulee kaikista luokista, eikä vähiten ylemmistä luokista. Tämä huomautus ei tarkoita sitä, etteikö opettajain pedagogiseen koulutukseen ja

erityisesti heidän taitoonsa käsitellä vaikeita lapsia olisi kiinnitettävä suurta huomiota.

Kouluhallituksen kouluohjelmakomitean mietintöä koskevassa lausunnossa todetaan, että nykyisen oppikoulun lehtorin ja opettajan kelpoisuuden saavuttaneiden henkilöiden tulisi olla päteviä myös yhtenäiskoulun opettajan virkoihin. Peruskoulun opettajatason yhtenäisyys kuitenkin vaatii, että sen eri asteiden ja eri aineiden opettajat saisivat yhtenäisen pedagogisen koulutuksen. Kouluhallituksen käsityksen mukaan olisi yhtenäiskoulun yläasteen opettajien pedagogista valmistusta lähennettävä ala- ja keskiasteen opettajien, siis nykyisten kansankoulunopettajain valmistukseen. Tämä voisi tapahtua parhaiten järjestämällä pedagoginen valmistus samoissa laitoksissa tapahtuvaksi.

Kouluohjelmakomitean mietinnössä on käsitelty erikseen kansakoulunopettajain valmistusta. Eräitä komitean esittämiä näkökohtia voidaan soveltaen pitää perustana myös yhtenäiskoulun opettajain valmistusta koskevissa suunnitelmissa.

Varsinaisen kansakoulun luokkaopettajain valmistuksen osalta kouluohjelmakomitea toteaa, ettei opettajainvalmistuksessa ole otettu riittävästi huomioon tulevien opettajien henkilökohtaisia taipumuksia ja harrastuksia. Jokaisen oppilaan täytyy kaikissa aineissa suorittaa sama oppimäärä, ellei oteta lukuun harvoja vapaaehtoisia aineita. Vastaisuudessa olisi seminaarien opetusohjelmat pyrittävä järjestämään niin, että oppilaat voisivat keskittää opiskelunsa valitsemansa opetusasteen ja koulun sijaintialueen mukaan.

Ylioppilaspohjaisen kansakoulunopettajainvalmistuksen osalta komitea ehdottaa, että valmistus olisi pidennettävä nykyisestä kaksivuotisesta kolmevuotiseksi. Tämä sen vuoksi että monet ylioppilaat eivät ole opiskelleet lainkaan enemmän kuin keskikoulun käyneet opettajainvalmistuksessa tärkeitä aineita esim. fysiikkaa, kemiaa, luonnonhistoriaa ja maantiedettä.

Kouluohjelmakomitea on kuitenkin sitä mieltä, että kansakoulunopettajainvalmistuksen tulee edelleen tapahtua keskikoulupohjalla. Kansakoulun luokkaopettajat, joista edellä on ollut kysymys, tulisivat toimimaan myös yhtenäiskoulun opettajina, ainakin sen ala- ja keskiasteella. Prof. Takala esittelee erään toisen yhtenäiskoulun opettajain valmistusta koskevan suunnitelman. Sen mukaan kaikki opettajakoulutus muutetaan asteittaisesti ylioppilaspohjaiseksi. Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinto tuottaisi pätevyyden yhtenäiskoulun ala-asteella opettamiseen. Keskiasteen opettajan pätevyyteen vaadittaisiin humanististen tieteiden tai luonnontieteiden kandidaatintutkinto, jonka pääaineet kuuluvat opetettaviin oppiaineisiin. Kouluohjelmakomitean ehdotuksen mukaan tapahtuu opetus vielä keskiasteella pääasiallisesti luokkaopettajan johdolla, mutta myös aineopettajia tarvitaan. Prof. Takalan esittelemän suunnitelman mukaan on yläasteen opettajilta vaadittava sellainen

koulutus, jota nykyään vaaditaan keskikoulun opettajilta.

On ilmeistä, että opettajainvalmistuksen muuttaminen ylioppilaspohjaiseksi on tavoite, johon tulee vähitellen pyrkiä. Siirryttäessä rinnakkaiskoulusta yhtenäiskouluun ja monia vuosia sen jälkeen joudutaan vielä tyytymään keskikoulun päästötutkintoon perustuvaan opettajainvalmistukseen. Opettajain tiedollisen ja pedagogisen tason kohottamiseksi on luonnollisesti järjestettävä riittävästi täydennys- ja jatkokursseja esim. kesäyliopistoissa. Ei liene mahdotonta turvautua myös radion ja television suomiin mahdollisuuksiin, joita Ruotsissa on käytetty hyväksi. On syytä harkita tarkoin, onko opettajainvalmistus siirrettävä kaikilta osiltaan korkeakouluissa tapahtuvaksi. Tarkoituksenmukaisimmalta tuntuu ainakin tässä vaiheessa, että yhtenäiskoulun ala- ja keskiasteen opettajain valmistus tapahtuisi seminaareissa ja että vasta yläasteen opettajain valmistus suoritettaisiin korkeakouluissa. Pedagogisen valmistuksen osalta voidaan yhtyä kouluhallituksen käsitykseen, että yläasteen opettajain pedagogista koulutusta on lähennettävä ala- ja keskiasteen opettajien valmistukseen järjestämällä se samoissa laitoksissa tapahtuvaksi. Tällä tavalla voidaan alun alkaen luoda yhtenäisyyttä peruskoulun opettajistoon.

Vaikean ongelman epäilemättä tulee muodostamaan siirtymisvaiheessa kielten, matematiikan, fysiikan ja kemian opettajien saanti. Meillähän on jo nyt huomattava vajaus pätevistä matemaattisten ja luonnontieteellisten aineiden opettajista.

Yhtenäiskoulun ala- ja keskiasteella sekä siirtymävaiheen aikana osittain myös yläasteella on kielten opetuksessa turvauduttava kansakoulunopettajiin. Koska kansakoulunopettajain valmistus tapahtuu nykyisin keskikoulupohjalla, niin tämä muodostaa tyydyttävän lähtökohdan kielten opetuksen jatkokoulutukselle. Kesäyliopistoja, tilapäiskursseja, ulkomaisia opintomatkoja ja muita vastaavia mahdollisuuksia on käytettävä hyväksi. Tärkeää on, että opettajat kykenevät ohjaamaan peruskoulun oppilaita mahdollisimman pitkälle käytännön kielitaidon saavuttamisessa. Kieltenopettajain valmistuksessa on tämän vuoksi erittäin suuri merkitys käytännön koulutuksella. Koska tavoitteena on käytännön kielitaito, ei liene mahdotonta saada kansakoulunopettajista riittävän päteviä kieltenopettajia ainakin siirtymävaiheen ajaksi.

Mitä tulee matematiikan opettajiin, on ilmeisesti turvauduttava erikoisvalmistukseen järjestämällä esim. kesäkursseja matematiikassa, fysiikassa ja kemiassa. Käsitellessään matematiikanopettajain vajauksen poistamista kouluohjelmakomitea ehdottaa mm. kirjeellisten tehtävien antamista. Ehdotus vaikuttaa mielenkiintoiselta, ja sitä kenties voitaisiin soveltaa eräiden muiden aineiden opettajain täydennys- ja jatkokoulutukseen.

Kouluohjelmakomitea toteaa edelleen, että matematiikan, fysiikan ja kemian opettajia voitaisiin ehkä saada diplomi-insinöörin tutkinnon suoritta-

neista. Pätevyyden täydentämiseksi heille voitaisiin antaa joko ennen auskultointia tai auskultoinnin yhteydessä tarpeellista täydennysvalmennusta. Kansakoulun matematiikan aineopettajaksi pätevä kansakoulunopettaja pitäisi voida katsoa kelpoiseksi opettamaan myös yhtenäiskoulun yläasteella.

Yhtenäiskouluun siirtyminen merkitsee luonnollisesti koko opettajainvalmistuksen uudelleen arviointia. Ei pidä kuitenkaan jättää käyttämättä niitä mahdollisuuksia, joita nykyinen opettajainvalmistus tarjoaa. Tärkeää on, että eduskunnan nyt tehtyä periaateratkaisunsa yhtenäiskoulun hyväksi, kouluhallitus ryhtyy viipymättä laatimaan suunnitelmaa yhtenäiskoulun opettajain valmistamiseksi ja että se suunnitelmaa laatiessaan punnitsee kaikkia niitä ehdotuksia, joita julkisuudessa on esitetty yhtenäiskoulun erään avainongelman ratkaisemiseksi.

ALT

Laiha sovinto

Ei pidä paikkaansa, että kaikki rauhankokoukset olisivat ikävystyttäviä tai pitkäpiimäisiä. Kun torstaina 28. marraskuuta nousin Sejmissä, Puolan parlamentissa, Varsovan Maailman rauhanneuvoston kokouksen avajaisissa kunnioittamaan edesmenneen presidentti J. F. Kennedyn muistoa, niin totesin, etteivät kaikki hänen muistoaan halunneet kunnioittaa. Nelisenkymmentä noin 400 osanottajasta jäi istumaan. Sitten he protestoivat.

– Miksi emme kunnioita niiden muistoa, jotka ovat taistelleet ja uhranneet elämänsä kamppailussa kaikenlaista sortoa vastaan? Me emme voi hyväksyä, että maailmanimperialismin johtomaan pääedustajalle tehdään kunniaa tässä tilaisuudessa, sanoi kiinalainen valtuutettu protestissaan.

Mielestäni hän oli oikeassa. Me, jotka nousimme ylös, olimme myös oikeassa. Me kunnioitimme Kennedyä miehenä, joka kerran oli sanonut, että ydinaseitakin tehokkaampi ase turvallisuuden takaamiseksi on rauhanomainen yhteistoiminta. Protestoijat kun puolestaan pitivät häntä sen leirin johtajana, joka syrjii ja on jatkuvasti kieltäytynyt tunnustamasta maailman väkirikkainta valtakuntaa, joka tavalla ja toisella käy rikollista sotaa Etelä-Vietnamissa, Etelä-

Koreassa, Karibian merellä ja muualla.

Kuten amerikkalaiset itsekin usein tunnustavat, on heidän presidentinvaalinsa valinta kahden pahan välillä. Kennedy oli kahdesta pahasta pienempi. Ei ole mitään järkevää syytä siihen, että protestoijat eivät välitä siitä, astuuko Kennedyn jälkeen johtoon kenties se suurempi paha. He näkevät ainoastaan mustaa ja valkoista, vaikka tosiasiassa harmaan eri vivahteita on olemassa. Missään tapauksessa ei heidän luulisi toivovan mustan tulemista harmaan sijaan.

John Fitzgerald Kennedyn muiston kunnioittaminen Varsovan kokouksessa tuli aikakirjoihin merkityksi, eikä meillä ole mitään syytä katua sitä.

Varsovan viisipäiväisessä kokouksessa oli edustajia yli 80 maasta. Siellä esitettiin kymmeniä tilannekatsauksia, jotka käsittelivät rauhan kannalta ensiarvoisen tärkeitä poliittismaantieteellisiä ja toimintakysymyksiä. Ensimmäisen päivän välikohtaus ei hajottanut kokousta, kuten pessimistisimmät olivat pelänneet: se pikemminkin antoi 'tervetullutta' vakuuttavuutta kokouksen toiminnalle. Ilman sitä ei kokous myöskään olisi saanut – paradoksaalista kyllä – yhtä paljon huomiota osakseen läntisessä lehdistössä kuin nyt tapahtui. Tästä ei kuitenkaan ilman muuta seuraa, että vastaisuudessa olisi eripuraisuutta tietoisesti lietsottava.

Rauhankonferenssin varsinainen luova työskentely tapahtui valiokunnissa, jotka asetettiin ensimmäisenä päivänä. Niitä tuli olemaan neljä: 1) toiminta lämpöydinsodan vaaran estämiseksi ja yleisen aseriisunnan toteuttamiseksi, 2) toiminta rauhan ja kansallisen riippumattomuuden puolesta, 3) kansainvälinen yhteistyö taloudellisella, tieteellisellä ja kulttuurin alalla ja 4) maailman rauhanliikkeen näköalat, liikkeen aktivoiminen ja voimistaminen, kaikkien rauhanvoimien yhteistyö ja -toiminta.

Kolme vuorokautta valiokunnissa tehtiin ahkerasti työtä. Niissä pidettyjen esitelmien, alustusten ja puheenvuorojen joukkoon mahtui myös kolmen suomalaisen osanottajan kertomukset kotirintamalta, ja väittäisin että verraten suurta huomiota sai osakseen presidentti Kekkosen ehdotus Pohjolan julistamisesta ydinaseettomaksi vyöhykkeeksi sekä suomalaisten *Viesti kaikille kansoille*. Viidentenä eli viimeisenä kokouspäivänä valmiit, tiiviit ja asialliset valiokuntamietinnöt luettiin yleiskokoukselle. Kuten avauspäivänä jo oli paljastunut, jakautuivat käsitykset tietyissä kysymyksissä kahteen suuntaan. Demokratian pelisääntöjen mukaisesti vähemmistön kanta tuli merkityksi valiokuntamietintöihin eikä kenellekään jäänyt aihetta kapinointiin.

Älköön kukaan kuitenkaan kuvitelko, ettei Maailman rauhanneuvoston Varsovan kokouksen osanottajilla olisi ollut mahdollisuutta myös muuhun kuin kokouksessa istumiseen. Vapaahetkinään useimmat suuntasivat matkansa minne mielivät: kuka ostoksille, kuka museoihin, ammattiyhdistysmiehet tapasivat kollegojaan ja tätiliittojen edus-

tajat samoin. Kaikilla oli tilaisuus tutustua kaupunkikiertoajelujen yhteydessä mm. entiseen Gestapon poliisivankilaan tai käydä eräänä iltana koko osanottajajoukolle järjestetyssä oopperaesityksessä.

Omien vaelluksieni yhteydessä totesin, ettei ghettoa enää ole, ei edes sen raunioita, vaan nykyaikainen asumalähiö on kohonnut sen muinaiselle paikalle. Kulttuuripalatsin ominaispaino Varsovan kaupunkikuvassa on kevenemässä, mikä johtuu siitä, että sen läheisyyteen parhaillaan kohoaa 10–20-kerroksisia rakennuksia. Mieluisaa oli toki myös havaita, että puolalainen taidemaalari voi maalata aasinhännällä ja että kardinaali Wyszynski voi saarnata ilman ennakkosensuuria. Varsovan oopperassa esitetty Stravinskin baletti Kevätuhri oli sitä paitsi erinomainen. "Siinä on liikaa erotiikkaa", sanoi Suomen valtuuskunnan professorijäsen. Tämä vahvistakoon käsitykseni.

Joulukuun 2., Maailman rauhanneuvoston kokouksen viimeinen istuntopäivä Varsovassa oli syvästi liikuttava.

Nuori leski Lambrakis ja Manolis Glezos esiintyivät yleiskokoukselle. Molemmat ovat kreikkalaisia. Madame Lambrakiksen puoliso oli rauhantaistelija ja yhteiskunnallinen uudistaja. Hän kävi puhumassa kokouksissa. Ja hänet murhattiin kotioven kynnykselle poliisin silmien edessä. Sinä iltana vaimo ja lapsi odottivat miestään turhaan.

Manolis Glezoksen me tunnemme. Hän sovitti 11 vuoden istumisella kreikkalaisessa vankilassa 'rikoksiaan' sodan jumala Marsia vastaan. Tyrannit kuitenkin erehtyivät kuten yleensä: he eivät vielä koskaan ole onnistuneet eivätkä onnistu vangitsemaan aatetta, ideaa; he eivät ole oppineet mitään siitä läksystä, joka tuli mm. keisari Neron osaksi.

Kun Kreikan kansallissankari ja toisen kansallissankarin leski olivat esiintyneet, oli yleiskokous yksimielinen noustessaan kunnianosoitukseen rauhan- ja vapaustaistelun uhreille.

Vuoden 1963 Maailman rauhanneuvoston kokouksen virallinen ohjelma päättyi puhemiehistössä hyväksyttyjen päätöslauselmien ratifiointiin. Päätöslauselmia oli kaikkiaan toistakymmentä: 10 'pientä', jotka koskivat tilannetta maapallon kriisialueilla. Sellaisia olivat mm.: Laos, Vietnam, Kuuba, Korea, 'Malesia'. Ne ratifioitiin.

Yleispäätöslauselmaehdotuksia oli kolme: puhemiehistön, Kiinan valtuuskunnan ja 'Kiinan linjan' japanilaisten (japanilainen rauhanliike on jakautunut kahtia: Kiinan kannattajiin ja Maailman rauhanneuvoston enemmistölinjan kannattajiin). Kustakin päätöslauselmasta äänestettiin erikseen aloittaen puhemiehistön ehdotuksesta. Äänet jakautuivat suhteessa 7 : 1 ehdotuksen ratifioinnin puolesta eikä kumpikaan kahdesta muusta ehdotuksesta pystynyt saamaan taakseen merkittävää kannatusta. Kiinan valtuuskunnan päätöslauselmaehdotuksen puolesta äänestivät Kiinan, Pohjois-Korean, Pohjois-Vietnamin, Albanian sekä osa Japanin valtuuskuntaa. Päätöslauselmassa päinvastoin kuin

puhemiehistön ehdotuksessa mitätöidään osittaisen ydinkoekieltosopimuksen merkitys. "Heidän (USAn, Ison Britannian ja Neuvostoliiton – PK) tarkoituksensa allekirjoittaessaan tämän sopimuksen on varmistaa itselleen ydinmonopoli..." Ehdotuksessa vaaditaan kaikkia ihmisiä tuomitsemaan Moskovan sopimus. Ja kuten Kiinan valtuuskunta alun alkaen vaati päävihollisen selvää osoittamista, niin sen se omassa ehdotuksessaan täysin toteuttaakin, ts. käy kiivaasti USAn imperialismia vastaan, jota ei nimeltä lainkaan mainita puhemiehistön päätöslauselmaehdotuksessa – valitettavasti tai ei.

Maailman rauhanneuvosto ei hajonnut. Sanoisin, että eräänä syynä siihen oli se, ettei Kiina halua menettää niitä harvoja kansainvälisiä foorumeja, joilla sillä on mahdollisuus esiintyä. Ei myöskään ole uskottavaa, että Maailman rauhanneuvostolle olisi samantekevää, ovatko 'Kiinan linjan' kannattajat mukana vai eivät. Ilmeisesti puhemiehistössä käytiin pitkällisiä neuvotteluja tästä aiheesta. Siihen viittaa jo sekin, että viimeisen päivän istuntoa siirrettiin tunti tunnilta, sen lopulta alkaessa seitsemän tuntia aikataulusta myöhästyneenä. 'Pienten' päätöslauselmien sanamuodosta saa taas sen käsityksen, että niissä on annettu myönnytyksiä Kiinalle: Kiina äänestikin kaikkien niiden hyväksymisen puolesta.

Oman yleispäätöslauselmaehdotuksensa Kiinan valtuuskunta ilmeisesti esitti siksi, että 'säilyttäisi kasvonsa', sillä sen täytyi olla täysin tietoinen siitä, ettei se tule ratifioiduksi.

Avajaispäivänä puhemiehistön esittämä toivomus, että yhdistäviä tekijöitä korostettaisiin erottavien kustannuksella, oli toteutunut. Varsovan kokous osoittautui sekin järjen voitoksi. Valittiin mieluummin laiha sovinto kuin lihava riita.

Pertti Kovács

Odotusaika

Suurta hämmennystä ja huolestumista oikeistolaisissa lehdissä on herättänyt nuorimman sivistyneistömme yhteiskunnallinen ja poliittinen herääminen, koska tämä herääminen on johtanut nuorimman sivistyneistön aktiiviseen toimintaan nimenomaan ei-oikeistolaisissa ja suorastaan vasemmistolaisissa järjestöissä. Onhan oikeistolaisen ajattelun yksi tärkeimmistä dogmeista ollut, että ei-oikeistolaisesti, vasemmistolaisesti ja eritoten kansandemokraattisesti ajattelevat ihmiset ovat lähinnä somnambulisteja eli unissakävelijöitä.

Suomalaisen Suomen pakinoitsija Kalamies näkee tässä kehityksessä jonkinlaisen "heiluriliikkeen" vaikutuksen (Suomalainen Suomi 8/1963). Hän yrittää halventaa nykyisen ylioppilaspolven yhteiskunnallispoliittista aktiviteettia vertaamalla sitä 1930-luvun ylioppilaspolven AKS-läiseen innostukseen. ASS eli Akateeminen Sosialistiseura (Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan vaaleissa yllättävästi menestynyt ylioppilasjärjestö) on tietysti ainoastaan pieni oppositioryhmä verrattuna AKSn diktatoriseen ryhmään, mutta Kalamies on jo näkevinään, että aatteellinen heiluri ylioppilasmaailmassa on siirtymässä ääriasemasta toiseen. Ja tämä ääriasema on saavutettu silloin kun se ohjenuora, joka Kalamiehen mukaan ASSn toimintaa ohjaa, muuttuu horisonttitasosta vertikaaliseksi ja kiertyy liian tiukasti laulajain laveasuisten kaulaan, kuten Kalamies asian kömpelöllä ja mauttomalla kuvakielellään ilmaisee.

Laveasuisilla laulajilla tarkoitetaan niitä kirjoittajia, jotka Ylioppilaslehdessä ovat osanneet "oikein huikeasti hölayttää konventionaalisia arvokäsityksiä vastaan" ja jotka siis nyt ilmeisesti ovat astuneet tai astumassa liian pitkän askelen vasemmalle.

Emme tässä sen enempää halua kommentoida Kalamiehen väitteitä ja ruveta kumoamaan

hänen heiluriteoriaansa. Aivan samalla tavalla kuin ne porvarilliset poliittiset teoreetikot, jotka yrittävät – omaa asiaansa ajaakseen – sulkea kuolleen ystävänsä Hitlerin ja kuolleen vihamiehensä Stalinin samaan Helvetin osastoon, uskottelee Kalamieskin, että jos kahdessa ilmiössä on yksi tai kaksi yhteistä tekijää, niin ne ovat kaikkiaan yhdenlaisia ilmiöitä. Jos ylioppilaiden yhteiskunnallinen ja poliittinen aktivoituminen 1930-luvulla ilmeni AKSn voittokulkuna ja 1960-luvulla ilmenee ASSn voittokulkuna, niin silloin ovat AKS ja ASS kaikkiaan yhdenlaisia ilmiöitä.

Ennen kuin nuora liian tiukasti kiertyy kaulaamme, meille on tiedossa hupaisa odotusaika: sillä yhä epäloogisemmiksi ja hullunkurisemmiksi tulevat ilmeisesti muuttumaan oikeistolaisten pakinantekijöiden todistelut, yhä nukkavierummaksi heidän nokkeluutensa.

Konservatiivien ajattelua

Uuden Suomen viime itsenäisyyspäivän pääkirjoituksella oli otsikkona *Muuttuva maailma*. Tässä kirjoituksessa on – tosin ylimalkaisesti ja verhoillusti, kuten Uuden Suomen pääkirjoituksissa tapana on – esitetty joitakin sellaisia ajatuksia ja näkemyksiä maailmasta, että ne tuntuvat hahmottelevan jonkinlaista konservatiivista poliittista filosofiaa.

Aluksi todetaan maailman muuttuminen ja sanotaan sen syyksi tekniikan nopea kehittyminen; sen seurauksena ihmisten ulkoiset elämänolosuhteet ovat muuttuneet, mutta myös heidän ajatustapansa ja katsomuksensa.

Erityisen kiinnostavaa on Uuden Suomen mielestä nyt panna merkille, "ettei muuttumisen ja kehityksen linja suinkaan noudata sitä suuntaa, jota nykyajan profeetat ja heidän opetuslapsensa ovat ennustaneet ja jatkuvasti ennustavat".

Keitä ovat nämä "nykyajan profeetat ja heidän opetuslapsensa"? Epäilemättä Uusi Suomi tarkoittaa marxismin-leninismin perustajia ja edelleenkehittäjiä. Mitä nämä "ovat ennustaneet ja jatkuvasti ennustavat" sellaista, jonka kehityksen kulku olisi osoittanut ja Uuden Suomen mielestä tulee osoittamaan vääräksi, toteutumattomaksi? Sitä ei tietystikään sanota, sanotaan

vain että "tapahtuu itse asiassa aivan päinvastaista ja yllättävää". Uuden Suomen onkin viisainta olla yrittämättä perustella tällaista väitettä, sillä sosialistisen leirin jatkuva voimistuminen ja sosialismin jatkuva leviäminen kapitalistisessa leirissä saattaa toki koko ajan häpeään kommunismin vastustajien iankaikkiset ennustukset sosialismin pikaisesta tuhosta eikä niinkään "nykyajan profeettojen ja heidän opetuslastensa" ennustuksia. Sitä paitsi on huomautettava, että marxismi-leninismi ei ole mitään profetoimista ja näkyjen näkemistä, vaan yhteiskunnan olosuhteita tutkimalla luotu teoria kehityksen kulusta; tällainen teoria ei tietenkään koskaan ole lopullinen ja valmis, ei varsinkaan enää silloin kun se itse on mitä voimallisimmin vaikuttamassa kehityksen kulkuun.

Uusi Suomi jatkaa väittämällä, että kapitalistisessa ja kommunistisessa maailmassa kummassakin tapahtuu merkitsevää uudelleen muotoutumista. Porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen maat ovat "mikä enemmän mikä vähemmän kehittyneet sosiaalisiksi huoltovaltioiksi, mihin suuntaan meno kaikkialla jatkuu". Toisaalta on "kommunistisessa maailmassa tapahtumassa voimakas differentioitumisprosessi, jonka tuloksia ei vielä selvästi voida nähdä, mutta jonka oireet kyllä jo poreilevat pinnassa". Tietysti on totta, että sosialismin valtava nousu on pakottanut kapitalistiset maat puolustautumaan ja muuttamaan järjestelmäänsä vastustuskykyisemmäksi, mutta eivät nämä hämäys- ja naamioimisyritykset merkitse sitä, että kapitalismin luonne olisi mitenkään muuttunut. Ja totta on myöskin se, että sosialistisen valtioleirin muodostuminen ja sosialististen valtioiden taloudellinen ja sivistyksellinen vahvistuminen on luonut mahdollisuudet ja edellytykset "differentioitumisprosessille", mutta aivan nurinkurista on kuvitella, että tässä poreilisi minkäänlaisia oireita sosialismin surkastumisesta ja häviämisestä, niinkuin Uusi Suomi kai toivoo. Juuri se, että kummassakin leirissä koko ajan tapahtuu merkitsevää uudelleen muotoutumista, on osoitus ideologisen taistelun jatkumisesta ja kiihtymisestä. Osittain tämä johtuu siitäkin, että rauhanomaisen rinnakkainelon oppi on tuonut vastustajat toistensa tuntumaan.

Sitten Uusi Suomi siirtyy käsittelemään kotimaan oloja. Ensin se tietenkin valittaa sisäisten riitojen kiihkeyttä ja valtiontalouden hoitajien kyvyttömyyttä, valtiollisen kypsyyden ja kasvatuksen heikkoutta jne. Mikähän näitä sisäisiä riitoja eniten lietsoo? Ja ketkähän valtiontalouden asioita ovat olleet hunningolle johtamassa? Jos Uusi Suomi kerrankin sanoisi asiat niiden oikeilla nimillä, se joutuisi puhumaan ristiin ja sotkeutuisi näppärässä 'ajattelussaan' kertakaikkiaan. Siksi se aina ja kaikissa asioissa vain vihjailee. Kun se seuraavissa kappaleissa kompastellen yrittää selvitellä "epäkypsyytemme" ja "heikkoutemme" syitä, näkyy kyllä minkälaista on Uuden Suomen haluama kypsyys ja voimakkuus.

Se toteaa tekopyhästi, että itsekritiikki ja -tarkkailu on välttämätöntä mutta – totta kai –

”on edellytettävä sen tapahtuvan rakentavassa, yhteiskuntaa eteenpäin vievässä hengessä”. Tästähän ei kukaan ole eri mieltä, eri mieltä ollaan vain siitä mikä tuo mystinen rakentava ja yhteiskuntaa eteenpäin vievä henki on. ”Häikäilemättömiin, kyynillisiin laskelmointeihin perustuva arvojen repiminen ei ole tervettä itsekritiikkiä vaan itsetuhoa.” Minkä arvojen? Tietenkin ”kansallisen itsenäisyyden ja vapauden sekä niiden puolustamiseen ja säilyttämiseen sisältyvien arvojen”. Nämä ovat ne arvot, jotka muuttuvassa maailmassa pysyvät muuttumattomina.

Näin olemme päässeet uussuomalaisen ja konservatiivisen ajattelun perille: ainoita yhteiskuntaa rakentavia ja eteenpäin vieviä arvoja ovat ne, jotka sisältyvät maan itsenäisyyden ja vapauden puolustamiseen ja säilyttämiseen. Näillä arvoilla on yhteinenkin nimitys: maanpuolustustahto. Sen repiminen ei ole tervettä itsekritiikkiä, vaan itsetuhoa. Jos maan itsenäisyyden ja vapauden puolustamisella ja säilyttämisellä tarkoitettaisiin jotakin muuta kuin varustautumista ja valmistautumista sotilaalliseen toimintaan, sitä ei tietenkään kukaan vastustaisi. Mutta siitä yhteiskunnallisesta, poliittisesta, taloudellisesta ja sivistyksellisestä toiminnasta, joka todella puolustaisi maan itsenäisyyttä ja vapautta, konservatiivit eivät tahdo mitään tietää. Tämä toimintahan koituu heidän tuhokseen.

Koulutustako?

Kaikesta päättäen Suomi on merkittävä teatterimaa. Meillä näkee sangen korkeatasoisia esityksiä, kuten ulkomaalaiset vieraamme saattavat todistaa. Ja teatteriseurueita meillä on varmaankin enemmän kuin missään muussa maassa; joka kirkonkylässä toimii näyttämökerho. Teatteri on koko kansan asia, ja Kansallisteatterin ensi-illat juhlahetkiä.

Ovatko asiat sitten todella niin hienosti, tuskinpa vain. Pääkaupunkilaistenkaan esitysten taso kestää vain harvoin vertailun kansainvälisen huipputason kanssa; tosin erinomaisiakin esityksiä on, mutta ne ovat yleensä vain eräiden harvojen henkilöiden ansiota. Meillä on muutamia loistavia näyttelijöitä, mutta valtaosa ei ole vain mitäänsanomatonta joukkoa, vaan kokonaan väärillä linjoilla: kahlataan syvällä kliŝeenäyttelemisen rämeessä tai yksinkertaisesti ei välitetä ottaa työtä vakavasti ja tehdään sitten niin sanottuja tyyppejä, esimerkiksi siihen tapaan kuin Kansanteatterissa. Suomessa vaikuttaa pari hyvää ohjaajaa, mutta vain pari. Melkein kaikki maamme teatterien johtajat ovat, paitsi kouluttamattomia, myös käytännön työssä osoittaneet olevansa paljolta vastuussa perin keskinkertaisesta tasosta omissa teattereissaan.

Pelkkä asioiden valitteleminen on typerää, olosuhteita on parannettava ja parannettava luonnollisesti koulutuksen avulla. Näyttelijäilmaisun uudistamiseen olisi ilman muuta kiinnitettävä huomiota, mutta vielä olennaisemmin tärkeää on ohjaajakannan parantaminen, sillä ohjaajantyöhön suorastaan kuuluu (varsinkin nuorten) näyttelijöiden opettaminen tarpeen vaatiessa, ja hyvä ohjaaja voi tässä vaikuttaa arvaamattomasti niin kuin Eino Salmelainen Tampereen Työväenteatterissa on osoittanut.

Nykytilanteessa ohjaamisesta kiinnostunut henkilö voi yrittää hankkia pohjatietoja esimerkiksi kesäisin järjestettävissä teatteriseminaareissa. Hän huomaa kui-

tenkin pian, että ne ovat pakostakin toivottoman suppeita ja yleensä tarkoitettu asiaaharrastaville täti-ihmisille. Jo paljon vakavampien tunnusten alla toimii Tampereen Draamastudio kaksivuotisine kursseineen, mutta sekin on ilmeisesti saanut liikaa vaikutteita massahenkisiltä kesäseminaareilta. Draamastudio ei ole lainkaan vailla merkitystä, mutta tulevalle ohjaajalle se tarjoaa ainoastaan yhden kiireessä valmistettavan harjoitustyön ja senkin ilman ohjausopetusta. Ylioppilasteattereilla on sen sijaan enemmän mahdollisuuksia perehdyttää jäseniään teatterityöhön. Niillä on, ja on ollut, olennaisen tärkeä tehtävänsä; ohjaajakoulutuksessa ne voivat auttaa, mutta vaikka olisivat hyviäkin amatööriteattereita, ne voivat vain auttaa, sillä kouluttajia niiden piiriin ei ole jäänyt.

Näyttää siis siltä, että vastaperustettu Teatterikorkeakoulu olisi juuri se laitos, jolla pitäisi olla ratkaisevat mahdollisuudet ohjaajiemme tason kohottamiseen. On sitäkin surkeampaa, että Teatterikorkeakoulu on alusta pitäen päättäväisesti ohjattu aivan nurinkurisille linjoille. Mitä järkeä on siinä, että teatterioppilaitos on siinä määrin yliopiston alainen kuin Teatterikorkeakoulu? Mitä tekemistä riaatteelliset ratkaisut riippuvat tietysti siitä, millaiseksi ko. koulun johtoporras on järjestetty. yliopistolla on teatterin kanssa? Oppilaille halutaan antaa vankka yleissivistys, siitähän on kysymys. Mutta ei kai yleissivistystä sillä saavuteta, että oppilaat pannaan tenttimään kymmenittäin pintapuolisia, populäärejä kursseja Helsingin Yliopistossa.

Teatterikorkeakoulun oppilasainekselta pitäisi e d e l l y t t ä ä kiinnostusta yleissivistyksellisiin asioihin, ennen kaikkea taiteisiin yleensä sekä yhteiskunnallisiin asioihin, sen sijaan että vaaditaan ulkolukua esimerkiksi suomen kielen tenttiin (varsinkin kun se nykyisin tapahtuu käytännön teatterityön ja ohjaajakoulutuksen kustannuksella). Periaatteelliset ratkaisut riippuvat tietysti siitä, millaiseksi k.o. koulun johtoporras on järjestetty. Onhan se nyt koomillista, että teatterioppilaitosta johtaa tiettävästi kollegi, jonka jäsenistä puolet on Helsingin Yliopiston professoreita ja jonka puheenjohtajallakaan ei ole teatteripätevyyttä enempää kuin mitä teoreettisen filosofian professuuri hänelle suo.

Teatterikorkeakoulun perustaminen oli tärkeä tapahtuma, mutta pelkkä perustaminen ei vielä riitä. Koulu tarvitsee kokonaan toisen, teatterikeskeisen lähtökohdan, oman studion tai tutkimuslaboratorion ja suuret määrät ennakkoluulottomuutta sekä ohjelman suunnittelussa että opettajien valinnassa. On hammaslääkärikoulutuskin siksi tärkeä asia, ettei sitä saa suunnitella teologian professori.

Påven och judefrågan

Det är mera sällan Svenska teatern tagit upp pjäser som behandlat väsentliga problem. Med väsentligt problem avser jag ett sådant som berör varje enskild person i den situation som nu råder så, att han tar lärdom eller intryck för morgondagen, vilket betyder, att han i en ny konkret situation kan handla mänskligt riktigt. Hur t.ex. kunde sex miljoner judar mördas under naziregimen? Kunde detta ha hindrats? Dessa frågor är väsentliga för oss, ty vi tror inte mera, att de värsta brott inte kan få sin upprepning i vår värld. Den enskilda människan kan fortfarande lasta sitt ansvar på dem som gett ordern. Den enskilda kan fortfarande säga: "Jag hade inget val. Jag har inget val. Jag måste lyda order, liksom det alltid sagts, när det system man lyder tvingat till omänsklighet".

Rolf Hochhut, en tysk författare, har skrivit en pjäs om judeförföljelserna som väckt diskussion i alla länder där den tagits upp hittills, bl.a. i Tyskland, Sverige, Israel och Finland. Pjäsen heter *Ställföreträdaren* och kommer upp på Kansallisteatteri i mars. Den behandlar inte skuldproblemet i Nazityskland på ett sätt som t.ex. filmen om Nürnbergrättegången. Den tar inte upp bödelns, hantlangarens skuld, den behandlar alla de i morden medverkandes andel. I *Ställföreträdaren* dras obarmhärtigt fram i ljuset alla som jämnade vägen för nazismens vansinne. Den katolska kyrkan i Rom som slöt ett konkordat med nazisterna 1933 (när de som mest behövde stöd) ingrep aldrig mot judeförföljelserna trots att de var välkända. Hur kyrkans kärlekslära sviker när den egna kyrkans fördel står på spel, det är i all korthet huvudtemat i Hochhuts pjäs.

Det är bra att Svenska teatern reserverade och fick den här pjäsen. På dess scen har man sett (eller avstått från att se) så många likgiltiga grannlåtspjäser att man redan börjat ge upp hoppet om att t.ex. få se den framstående skådespelaren Erik Lindström i givande nutidspjäser. Han har nu påvens roll i *Ställföreträdaren.*

Hochhuth skrev *Ställföreträdaren* efter ytterst grundliga förstudier. Han utgår nämligen från öden, som upplevats av existerande personer. Varje roll har alltså haft sin motsvarighet i verkligheten. Grundligheten och sanningslidelsen har gjort att pjäsen i sitt ursprungliga skick varit mycket lång. På Svenska teatern har man i stort sett följt västberlinaren Erwin Piscators uppläggning av pjäsen för scenen och förkortat den till knappa tre timmars speltid.

Att referera innehållet i *Ställföreträdaren* är inte möjligt i detta sammanhang. Det lönar sig att se den själv, om man har möjlighet. Jag vill närmast

påminna om reaktionerna sedan premiären, isynnerhet om hur man reagerat på den bild som ges av påven Pius XII. Bland finlandssvenskarna finns som bekant en grupp romerskkatoliker, rikligast representerad bland de s.k. kulturpersonerna. De har protesterat och också fört sin protest ut i offentligheten.

Och intet ont i det att man protesterar öppet. Protesterna verkar bara svagt underbyggda. Taktiken förefaller att vara den, att Hochhut anklagas för bristande kännedom om påvens personlighet och därmed för bristande objektivitet på denna punkt. Därmed skulle också hela pjäsens värde sjunka alldeles katastrofalt, menar man.

I verkligheten är inte Pius XII som person det viktigaste i pjäsen. Det viktigaste är avslöjandet av den katolska kyrkans andel i judeförföljelserna och andra åsiktsförföljelser. Påven tillät som den katolska kyrkans överhuvud att judar transporterades t.o.m. från Rom till Auschwitz. Han protesterade inte ens mot detta och ännu mindre mot att judarna fängslades i Tyskland, Frankrike osv. Hitlers sändebud vid Vatikanen skriver den 28 oktober 1943: "Påven har inte låtit övertala sig till några demonstrativa yttranden mot borttransporteringen av judar – – – Trots att han måste räkna med att hans hållning kommer att klandras av våra motståndare, har han också i denna vanskliga fråga gjort allt för att inte försämra relationerna till den tyska regeringen."

Citatet talar för sig själv. I pjäsen betonas också varför den katolska kyrkan hade ett samarbete med Tyskland. Det heliga korståget mot bolsjevismen skulle stödas. Att några miljoner judar mördades skulle ju vara ett ringa pris om civilisationens fiende kunde krossas. Det skorrar alltså i våra öron när vi hör en finlandssvensk katolik säga: "En spontan akt av kärlek är icke alltid det största och bästa. Det är större att undertrycka den, om man i annat fall bringar sin nästa död och ofärd. Detta betyder inte att Pius XII alltid skulle funnit de rätta vägarna, men ingen som känt honom kan betvivla hans goda vilja och lyhördhet för mänskligt lidande." (Jarl Gallén i Hufvudstadsbladet 12. 12.).

Katolska kyrkan tiger om sina insatser under andra världskriget och vill att andra också skall tiga. Inte heller berättar den om sina insatser under inbördeskriget i Spanien. Den publicerar ingen statistik om hur många som där mördades med dess benägna medverkan (i Hochhuts pjäs nämns siffran 300 000).

Ställföreträdaren är en pjäs som skjuter ansenliga hål i den mur av ofelbarhet som påvekyrkan vill omge sig med. Den första och viktigaste egenskapen hos denna världens rikaste institution har tvärtom varit dess oföränderlighet alltsedan inkvisitionens dagar.

gunnar fuss

Edistyksellisiä kulttuurijärjestöjä

Kirjailija- ja taiteilijaryhmä Kiila

Kiila on perustettu vuonna 1936 "sotaa ja fasismia vastaan". Sodanaikaisen lamaannuksen jälkeen on toiminta jatkunut vilkkaana. Jäsentilaisuuksissa käsitellään ajankohtaisia kysymyksiä eri taiteenalojen ja kulttuuripolitiikan alalta. Näiden lisäksi seura järjestää yleisötilaisuuksia, joissa aiheet ovat laajempia, alustajina on käytetty asiantuntijoita ryhmän piiristä sekä myös ulkopuolelta.

Kiila on julkaissut runoantologioita ja kirjallisia albumeita sekä jäsentensä teoksia. Myös ryhmän kuvaamataiteilijat ovat järjestäneet yhteisiä näyttelyitä. Tällä hetkellä on ryhmällä n. 100 jäsentä. Puheenjohtajana on viime aikoina toiminut Ywe Jalander. Ryhmän toiminnasta kiinnostuneet voivat kääntyä sihteerin taiteilija Paavo Kauramäen puoleen, puh. 767 003.

Kulttuuritalon Kuvataidepiiri r.y.

Helsingissä toimiva Kulttuuritalon Kuvataidepiiri on perustettu itsenäisenä kerhona v. 1958. Kerho järjestää Kulttuuritalolla piirustusiltoja joka torstai klo 18–21 K-salissa ohjaajana taiteilija Sven Olof Westerlund sekä maalaustunteja joka sunnuntai klo 11–16 G-salissa ohjaajana taiteilija Antti Vuori. Kerhossa ovat aikaisemmin opettaneet mm. taiteilijat Tapio Tapiovaara, Mauri Favén, Lauri Ahlgren, Sven Grönvall, Mauri Heinonen, Eelis Kankkunen. Kesäisin on kerholla ollut maisemamaalauskursseja. Viiden vuoden aikana se on järjestänyt 13 taidenäyttelyä sekä pitänyt joka vuosi yleisölle tarkoitettuja taideluento- ja keskustelutilaisuuksia. Kuvaamataiteesta kiinnostuneet pääsevät mukaan joko ilmoittautumalla jossain kerhon tilaisuudessa tai soittamalla taiteilija Paavo Kauramäelle, puh. 767 003.

Progress

Progress on v. 1961 perustettu suomenruotsalainen yhdistys, jonka tunnuksena on 'taisteleva humanismi'. Yhdistyksen päämääränä on saada kaikki suomenruotsalaiset kulttuurista kiinnostuneet henkilöt edistykselliseen, kansanläheiseen toimintaan kaikilla kulttuurin aloilla. Se on järjestänyt esitelmä- ja keskustelutilaisuuksia sekä jäsenistön piirissä että julkisesti. Suurimman kuulijakunnan kokosi yhdistyksen viimeisin tilaisuus aiheesta "Kansalaissota ja suomenruotsalaiset", jonka tohtori Johannes Salminen alusti.

Progress ei ole halunnut rajoittaa toimintaansa ainoastaan Helsinkiin, vaan seura on järjestänyt tilaisuuksia muualla Suomessa, erityisesti Pohjanmaalla. Yhdistyksen nimeä kantava, nyt vuoden ajan ilmestynyt julkaisu antaa myös mahdollisuuden saada taistelevan humanismin äänen kuulumaan laajemmalle.

Yhdistyksen puheenjohtajana toimii taiteilija Sven Grönvall. Progressin toiminnasta kiinnostuneet henkilöt saavat haluamiaan tietoja puheenjohtajalta tai sihteeriltä, Eva Wichmanilta, puh. 885 694. Lehden tilaukset, 3 mk vuosikerralta, voidaan lähettää Progressin postisiirtotilille 128 265, osoite Liusketie 10 A 3.

Helsinki 1964. Kustannusosakeyhtiö Yhteistyön kirjapaino

KUPONKI

Maksettu postisiirtotilille

n:o **44600**

mk	p

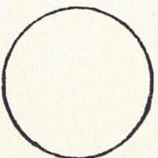
Maksajan nimi ja osoite

....

....

....

Posti-
leima

14146

TILILLEPANOKORTTI

Tilinomistaja:

AIKALAINEN

Helsinki, Kotkankatu 11

Tilillepano-
maksu
otetaan tililtä
44600

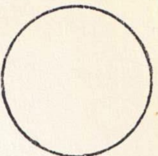
Postisiirtotilille

n:o **44600**

mk	p

Tilillepanokassakirjan

n:o ....

....

Toimihenkilön nimi

Maksajan nimi ja osoite

....

....

Maksajan siirtotililtä n:o

Allekirjoitus

Siirtokonttorin merkintöjä

Anarkisti:

1.

2.

3.

IRTONUMERO 1,30 mk